

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران

دوره آموزشی "سواد اطلاعاتی پیشرفته ویژه گروه علوم پزشکی"

۲ لغایت ۳ خرداد ۱۳۸۶

مستندات اجرا

مجری: دکتر یزدان منصوریان

ناظر: منصور شیدائی

گردآوری مستندات: علی اسدی

فهرست

صفحه	عنوان
۱.....	مقدمه
۲.....	بخش اول معرفی و مشخصات دوره آموزشی
۴.....	بخش دوم فعالیتهای قبل از اجرای دوره آموزشی
۴.....	برنامه ریزی دوره
۵.....	ثبت نام در دوره
۶.....	فعالتهای قبل از اجرای دوره
۷.....	بخش سوم فعالیتهای حین اجرای دوره
۷.....	فعالتهای انجام شده در حین اجرای دوره
۸.....	بخش چهارم فعالیتهای پس از اجرای دوره
۸.....	فعالتهای انجام شده پس از اجرای دوره
۱۰.....	گزارش ارزیابی کیفیت دوره در هر روز
۱۲.....	گزارش ارزیابی مربی دوره
۱۶.....	گزارش ارزیابی نهائی دوره
۲۱.....	محتوای دوره آموزشی
۴۷.....	پیوست ها

فهرست جدول ها

- جدول ۱- معرفی و مشخصات دوره آموزشی ۳
- جدول ۲- برنامه ریزی دوره آموزشی ۴
- جدول ۳- فعالیتهای ثبت نام در دوره ۵
- جدول ۴- فعالیتهای قبل از اجرای دوره ۶
- جدول ۵- فعالیتهای انجام شده در حین اجرای دوره ۷
- جدول ۶- فعالیتهای انجام شده پس از اجرای دوره ۸
- جدول ۷- گزارش مالی دوره ۹

مقدمه

گزارش حاضر دوره آموزشی "سواد اطلاعاتی پیشرفته ویژه گروه علوم پزشکی" که در تاریخ ۱۳۸۶/۳/۲ تا ۱۳۸۶/۳/۳ ویژه کارشناسان کتابخانه‌های علوم پزشکی و بهداشت، دانشجویان دکترای حرفه‌ای و تخصصی و اعضای هیئت علمی گروه علوم پزشکی در محل مدیریت آموزش پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران برگزار گردیده است را معرفی می‌کند، که شامل معرفی و مشخصات دوره آموزشی، فعالیتهای قبل از اجرای دوره آموزشی، در حین اجرای دوره، پس از اجرای دوره، گزارش مالی دوره و بررسی نظرات شرکت کنندگان نسبت به، کیفیت دوره در هر روز، به مربی دوره و ارزیابی نهائی دوره می‌باشد. در پایان گزارش نیز متن دوره و پیوست های مربوطه ارائه شده است.

بخش اول معرفی و مشخصات دوره آموزشی

۱- عنوان دوره آموزشی:

"سواد اطلاعاتی پیشرفته ویژه گروه علوم پزشکی"

۲- کد دوره: ۸۶۵/۱

۳- مدرس دوره: دکتر یزدان منصوریان

۴- اهداف دوره:

توانمند سازی اعضای هیات علمی و دانشجویان رشته‌های علوم پزشکی و کارشناسان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی پزشکی با مهارت‌های سواد اطلاعاتی و تبیین کاربردهای خاص آن در زمینه رشته تحصیلی آنان هدف اصلی این کارگاه آموزشی را به خود اختصاص می‌دهد. با توجه به گستردگی و تنوع منابع موجود در زمینه علوم پزشکی از یک سو و اهمیت استفاده بهینه از این منابع از سوی دیگر، برخورداری از مهارت‌های سواد اطلاعاتی برای دانشجویان و متخصصان علوم پزشکی از اهمیت مضاعفی برای آنان خبر می‌دهد. گرچه در این دوره بحث اولیه بر اساس تعریف سواد اطلاعاتی و مولفه‌های آن شکل می‌گیرد اما تاکید ویژه در آن بر مباحث و منابع علمی موجود در علوم پزشکی و رشته‌های وابسته به آن می‌باشد.

۵- تعداد شرکت کنندگان در دوره:

تعداد شرکت کنندگان در این دوره ۵ نفر شامل، کارشناسان کتابخانه‌های علوم پزشکی و بهداشت، دانشجویان دکترای حرفه‌ای و تخصصی و اعضای هیئت علمی گروه علوم پزشکی.

۶- محل برگزاری دوره:

پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران.

۷- تاریخ شروع و خاتمه دوره:

۱۳۸۶/۳/۲ لغایت ۱۳۸۶/۳/۳

۸- طول دوره: ۱۶ ساعت.

۹- شرایط ورود به دوره:

ویژه کارشناسان کتابخانه‌های علوم پزشکی و بهداشت، دانشجویان دکترای حرفه‌ای و تخصصی و اعضای هیئت علمی گروه علوم پزشکی می‌باشد.

۱۰- هزینه شرکت در دوره: ۶۰۰۰۰۰ ریال برای هر نفر

۱۱- تسهیلات دوره:

۱-۱۱ پذیرایی

۲-۱۱ نهار

۳-۱۱ گواهی حضور

جدول ۱- معرفی و مشخصات دوره آموزشی

عنوان دوره آموزشی	کد دوره	مدرس دوره	اهداف دوره	تعداد شرکت کننده (نفر)		محل برگزاری دوره	تاریخ		طول دوره (ساعت)	شرایط ورود به دوره	هزینه شرکت در دوره (ریال)	تسهیلات دوره
				پژوهشگاه	سایر سازمانها		شروع	خاتمه				
سواد اطلاعاتی پیشرفته ویژه گروه علوم پزشکی	۸۶۵/۱	دکتر یزدان منصوریان	توانمند سازی اعضای هیات علمی و دانشجویان رشته های علوم پزشکی و کارشناسان کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی پزشکی با مهارت های سواد اطلاعاتی و تبیین کاربردهای خاص آن در زمینه رشته تحصیلی آنان هدف اصلی این کارگاه آموزشی را به خود اختصاص می دهد. با توجه به گستردگی و تنوع منابع موجود در زمینه علوم پزشکی از یک سو و اهمیت استفاده بهینه از این منابع از سوی دیگر، برخورداری از مهارت های سواد اطلاعاتی برای دانشجویان و متخصصان علوم پزشکی از اهمیت مضاعفی برای آنان خبر می دهد. گرچه در این دوره بحث اولیه بر اساس تعریف سواد اطلاعاتی و مولفه های آن شکل می گیرد اما تاکید ویژه در آن بر مباحث و منابع علمی موجود در علوم پزشکی و رشته های وابسته به آن می باشد	-	۵	پژوهشگاه اطلاعات علمی ایران	۸۶/۳/۲	۸۶/۳/۳	۱۶	ویژه کارشناسان کتابخانه های علوم پزشکی و بهداشت، دانشجویان دکترای حرفه ای و تخصصی و اعضای هیئت علمی گروه علوم پزشکی می باشد.	۶۰۰۰۰۰	- پذیرایی - نهار - گواهی حضور
				جمع: ۵ نفر								

بخش دوم فعالتهای قبل از اجرای دوره

۱- برنامه ریزی دوره:

- ۱-۱ ارسال و دریافت کاربرگ پیشنهاد دوره.
- ۱-۲ بررسی و تأیید فرم پیشنهاد دوره.
- ۱-۳ تدوین قرارداد دوره.
- ۱-۴ نهایی شدن قرارداد دوره.
- ۱-۵ اطلاعیه برگزاری دوره.
- ۱-۶ برنامه ریزی زمانبندی اجرای دوره با هماهنگی مجری دوره.

جدول ۲- برنامه ریزی دوره آموزشی

وضعیت	فعالیت
انجام شده	ارسال و دریافت کاربرگ پیشنهاد دوره
انجام شده	بررسی و تأیید فرم پیشنهاد دوره
انجام شده	تدوین قرارداد دوره
انجام شده	نهایی شدن قرارداد دوره
انجام شده	اطلاعیه برگزاری دوره
انجام شده	برنامه ریزی زمانبندی اجرای دوره با هماهنگی مجری دوره

۲- ثبت نام در دوره:

۱-۲ تماس با کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی در خصوص ارسال اطلاعیه دوره و اطمینان از صحت شماره‌های دورنگار آنها.

۲-۲ دورنگار اطلاعیه به ۲۰۰ دانشگاه و مراکز اطلاع‌رسانی.

۳-۲ فرستادن اطلاعیه دوره های آموزشی به پست الکترونیکی کتابداران (lis-ir@ferdowsi.um.ac.ir).

۴-۲ پیگیری ایمیل آموزش و پاسخ به پرسشهای مطرح شده.

۵-۲ دریافت و بایگانی دورنگار های رسیده به مدیریت آموزش.

۶-۲ پاسخ به سؤالات ضبط شده در خارج از ساعات اداری توسط منشی تلفنی دستگاه دورنگار.

۷-۲ ثبت نام از شرکت کنندگان ، تکمیل و بایگانی مدارک آنها.

جدول ۳- فعالیتهای ثبت نام در دوره

فعالیت	وضعیت
تماس با کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی در خصوص ارسال اطلاعیه دوره و اطمینان از صحت شماره‌های دورنگار آنها	انجام شده
دورنگار اطلاعیه به ۲۰۰ دانشگاه و مراکز اطلاع‌رسانی	انجام شده
فرستادن اطلاعیه دوره های آموزشی به پست الکترونیکی کتابداران lis-ir@ferdowsi.um.ac.ir	انجام شده
پیگیری ایمیل آموزش و پاسخ به پرسشهای مطرح شده	انجام شده
دریافت و بایگانی دورنگار های رسیده به مدیریت آموزش	انجام شده
پاسخ به سؤالات ضبط شده در خارج از ساعات اداری توسط منشی تلفنی دستگاه دورنگار	انجام شده
ثبت نام از شرکت کنندگان ، تکمیل و بایگانی مدارک آنها	انجام شده

۳- فعالیتهای قبل از اجرای دوره:

- ۱-۳ تهیه نامه پذیرایی و تأیید آن توسط مدیر آموزش و معاون اداری و مالی پژوهشگاه .
- ۲-۳ ارجاع رونوشت نامه به؛ کارپرداز ی جهت تهیه لوازم پذیرای ،امور رفاهی جهت تهیه غذا و مدیر ساختمان جهت هماهنگی با نگهبانی درب ورودی .
- ۳-۳ هماهنگی با مدرس دوره در خصوص تجهیزات مورد نیاز خود جهت برگزاری دوره .
- ۴-۳ هماهنگی با مدرس دوره درخصوص کتب و جزواتی که به شرکت کننده گان در طول دوره داده خواهد شد.
- ۵-۳ آماده کردن تجهیزات مورد نیاز مدرس دوره (لب تاب ، وغیره) .
- ۶-۳ تهیه کپی از مدارک و جزواتی که به شرکت کنندگان در طول دوره داده خواهد شد (حدوداً ۴۷۰ برگ)
- ۷-۳ آماده کردن وچک کردن محل برگزاری دوره شامل: وضعیت بهداشت و تمیزی، فضای کافی کلاسی، چیدمان صندلیها در کلاس، کیفیت تجهیزات روشنایی، تعیین محل پذیرایی وناهار .
- ۸-۳ پیگیری تهیه لوازم و مواد پذیرایی و آماده کردن آن در روز پذیرایی.

جدول ۴- فعالیتهای قبل از اجرای دوره

فعالیت	وضعیت
تهیه نامه پذیرایی و تأیید آن توسط مدیر آموزش و معاون اداری و مالی پژوهشگاه	انجام شده
ارجاع رونوشت نامه به؛ کارپرداز ی جهت تهیه لوازم پذیرای ،امور رفاهی جهت تهیه غذا و مدیر ساختمان جهت هماهنگی با نگهبانی درب ورودی	انجام شده
هماهنگ با مدرس دوره در خصوص تجهیزات مورد نیاز خود جهت برگزاری دوره	انجام شده
هماهنگی با مدرس دوره درخصوص کتب و جزواتی که به شرکت کننده گان در طول دوره داده خواهد شد	انجام شده
آماده کردن تجهیزات مورد نیاز مدرس دوره (لب تاب ، وغیره)	انجام شده
تهیه کپی از مدارک و جزواتی که به شرکت کنندگان در طول دوره داده خواهد شد (حدوداً ۴۷۰ برگ)	انجام شده
آماده کردن وچک کردن محل برگزاری دوره شامل: وضعیت بهداشت و تمیزی، فضای کافی کلاسی، چیدمان صندلیها در کلاس، کیفیت تجهیزات روشنایی، تعیین محل پذیرایی وناهار	انجام شده
پیگیری تهیه لوازم و مواد پذیرایی و آماده کردن آن در روز پذیرایی	انجام شده

بخش سوم
فعالیت‌های حین اجرای دوره

۱- فعالیت‌های انجام شده در حین اجرای دوره:

- ۱-۱ راهنمایی شرکت کننده گان برای رجوع به محل برگزاری دوره ، محل پذیرایی و سالن غذا خوری.
- ۱-۲ توزیع پرسشنامه‌های ارزیابی و جزوه‌های آموزشی در بین شرکت کنندگان در دوره.
- ۱-۳ راهنمایی شرکت کنندگان در خصوص دوره‌های گذشته و آتی.

جدول ۵- فعالیت‌های انجام شده در حین اجرای دوره

فعالیت	وضعیت
راهنمایی شرکت کننده گان برای رجوع به محل برگزاری دوره ، محل پذیرایی و سالن غذا خوری	انجام شده
توزیع پرسشنامه‌های ارزیابی و جزوه‌های آموزشی در بین شرکت کنندگان در دوره	انجام شده
راهنمایی شرکت کنندگان در خصوص دوره‌های گذشته و آتی	انجام شده

بخش چهارم

فعالیت‌های پس از اجرای دوره

۱- فعالیتهای انجام شده پس از اجرای دوره:

- ۱-۱ صدور گواهینامه برای شرکت کننده گان در دوره (۵ برگ).
- ۲-۱ تحویل گواهینامه‌های صادر شده به شرکت کنندگان یا ارسال پستی.
- ۳-۱ آماده کردن گزارش مالی و ارسال آن به معاونت اداری و مالی.
- ۴-۱ ورود داده‌های پرسشنامه‌های ارزیابی دوره در نرم افزار آماری SPSS.
- ۵-۱ تحلیل و گزارش ارزیابی کیفیت دوره در هر روز ، مربی دوره و نهایی دوره.
- ۶-۱ تهیه نامه تقدیر تشکر از مربی و مجریان دوره.
- ۷-۱ آماده کردن گزارش و مستند سازی از دوره.

جدول ۶- فعالیتهای انجام شده پس از اجرای دوره

فعالیت	وضعیت
صدور گواهینامه برای شرکت کننده گان در دوره (۵ برگ)	انجام شده
تحویل گواهینامه‌های صادر شده به شرکت کنندگان یا ارسال پستی	انجام شده
آماده کردن گزارش مالی و ارسال آن به معاونت اداری و مالی	انجام شده
ورود داده‌های پرسشنامه‌های ارزیابی دوره در نرم افزار آماری SPSS	انجام شده
تحلیل و گزارش ارزیابی کیفیت دوره در هر روز ، مربی دوره و نهایی دوره	انجام شده
تهیه نامه تقدیر تشکر از مربی و مجریان دوره	انجام شده
آماده کردن گزارش و مستند سازی از دوره	در دست انجام

جدول ۷- گزارش مالی دوره

ردیف	نام و نام خانوادگی	نقش و محل خدمت	مبلغ پایه (ریال)	درصد تخفیف	دریافتی (ریال)	شماره فیش	تاریخ واریز
۱	فاطمه رضایی افخم	فرهنگستان علوم پزشکی	۶۰۰,۰۰۰	-	۶۰۰,۰۰۰	۲۶۹۶۴۰ ب / ۲۳۷ بانک ملی تهران	۱۳۸۶/۲/۲۵
۲	بهروز حیدری	دانشگاه علوم پزشکی اراک	۶۰۰,۰۰۰	-	۶۰۰,۰۰۰	شماره حواله: ۶۰۰۵۸۹ اراک	۱۳۸۶/۳/۱
۳	فرشته نوروزی روشناوند	دانشکده پرستاری و مامایی مشهد	۶۰۰,۰۰۰	-	۶۰۰,۰۰۰	شماره حواله: ۶۰۰۵۸۹ مشهد	۱۳۸۶/۲/۳۱
۴	معصومه رحمتی سردشت	دانشکده پرستاری و مامایی مشهد	۶۰۰,۰۰۰	-	۶۰۰,۰۰۰	شماره حواله ۶۰۰۳۳۲ مشهد	۱۳۸۶/۲/۳۱
جمع کل			۲,۴۰۰,۰۰۰		۲,۴۰۰,۰۰۰		

گزارش ارزیابی کیفیت دوره در هر روز

۱- در جلسه / جلسات امروز چه چیزی علاقه شما را جلب کرد؟

از ۵ شرکت کننده در دوره که همگی به این سوال جواب دادند جوابها به شرح زیر می باشند:

۱. بین مدرس و شرکت کنندگان تعامل وجود داشت و بحث گروهی انجام می شد و سخنرانی صرف نبود.
۲. طرح سوالات و کار عملی در کلاس و طرح پرسش و پاسخ
۳. مهارت مدرس در ارائه مطالب
۴. ارائه مطالب بدیع و متنوع
۵. نکاتی را که نمیدانستم دانستم
۶. یادگیری مباحث جدید در خصوص سواد اطلاعاتی و کار در محیط وب

۲- در جلسه / جلسات امروز چه چیزی بر خلاف میل شما بود؟

از ۵ شرکت کننده در دوره ۲ نفر به این سوال پاسخ داده اند پاسخها به شرح زیر بوده است:

۱. تاکید روی تعاریف نظری
۲. با توجه به فراخوان و اطلاع رسانی گسترده در سطح دانشگاههای علوم پزشکی اینکه فقط دو دانشگاه علوم پزشکی اراک و مشهد شرکت کرده بودند تاسف برانگیز بود.

۳- به نظر شما برای بهبود دوره های بعدی چه تغییراتی باید صورت گیرد؟

از ۵ شرکت کننده در دوره همه افراد به این سوال پاسخ داده اند پاسخها به شرح زیر بوده است:

۱. هزینه شرکت در دوره ها کمتر شود (۳ نفر)
۲. مکانی مثل خوابگاه برای اقامت شرکت کنندگان شهرستانی در نظر گرفته شود
۳. در اختیار داشتن کامپیوتر برای هر یک از دانشجویان
۴. بیشتر جنبه های عملی که در کارکرد افراد تاثیر دارد مورد بحث قرار گیرد

۴- بر اساس ارزیابی شما، بطور کلی دوره آموزشی تا این مرحله از چه سطحی برخوردار بوده است؟

عالی = ۱ خوب = ۲ متوسط = ۳ ضعیف = ۴ خیلی ضعیف = ۵
تعداد پاسخ دهندگان: ۵ نفر میانگین = ۱/۶۸ مد = ۲

از دیدگاه شرکت کنندگان دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی ؛ در کل از سطح بسیار خوبی برخوردار بوده است.

اختصاص وقت زیاد، فضای آموزشی مناسبتر، اطلاع رسانی مناسب تر، پذیرایی مناسبتر و بهتر برای استفاده در کلاس از مسائلی است که باید توجه بیشتری به آنها شود. مهارت مدرس دوره، کارآمد بودن مطالب و

یادگیریهای جدید، کار عملی و پرسش و پاسخ، و آشنایی با مهارتهای کاربردی در محیط وب از نکات مثبتی است که در ارزیابی یک روزه دوره مبانی سواد اطلاعاتی؛ ویژه گروه علوم پزشکی به آنها اشاره شده است.

گزارش ارزیابی مربی دوره

خیلی زیاد = ۵ زیاد = ۴ متوسط = ۳ کم = ۲ خیلی کم = ۱ بی پاسخ = ۰

۱- از ابتدای دوره تا چه حد توسط مربی در شما علاقه و انگیزه ایجاد شد؟

تعداد پاسخ دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۸۰ مد: ۵

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی در کل مربی دوره مذکور تا حد بسیار زیادی توانسته است در آنها علاقه و انگیزه ایجاد کند.

۲- تا چه حد این علاقه در طی دوره در شما حفظ شد؟

تعداد پاسخ دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۵۱ مد: ۴

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی در کل علاقه به دوره تا حد بالایی در آنها حفظ شده است

۳- تا چه حد اهداف دوره آموزشی برای شما تبیین شد؟

تعداد پاسخ دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۲۳ مد: ۴

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی در کل اهداف دوره در حد زیادی برای آنها تبیین شده است.

۴- چه میزان تنوع در مطالب ارائه شده وجود داشت؟

تعداد پاسخ دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۱۴ مد: ۵

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی در کل مطالب از تنوع بالایی برخوردار بوده اند.

۵- تا چه حد فعالیت ها به صورت گروهی انجام می شد؟

تعداد پاسخ دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۰۴ مد: ۴

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی فعالیت های کلاسی تا حد زیادی بصورت گروهی برگزار می شد.

۶- تا چه حد فعالیت های عملی صورت می گرفتند؟

تعداد پاسخ دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۲۶ مد: ۴

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی در حدی زیادی فعالیت های عملی صورت می گرفت.

۷- کیفیت استفاده از این فعالیت‌های عملی در چه حدی بود؟

تعداد پاسخ‌دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۱۵ مد: ۴

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی کیفیت استفاده از این فعالیت‌های عملی در حد بالایی بوده است.

۸- تا چه حد از شیوه مباحثه استفاده می‌شد؟

تعداد پاسخ‌دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۸۶ مد: ۴

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی از روش مباحثه استفاده خیلی زیادی به عمل آمد.

۹- تا چه حد از وسایل سمعی - بصری استفاده می‌شد؟

تعداد پاسخ‌دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۲۱ مد: ۵

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی در حد بالایی در وسایل سمعی - بصری استفاده گردید.

۱۰- تا چه حد وسایل مورد استفاده به مباحث ارائه شده مربوط بود؟

تعداد پاسخ‌دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴ مد: ۴

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی در وب تا حدی بالاتر از متوسط وسایل مورد استفاده به مباحث ارائه شده مربوط بود.

۱۱- آیا وسایل سمعی - بصری مورد استفاده از کیفیت کافی برخوردار بود؟

تعداد پاسخ‌دهندگان: ۱۰ میانگین: ۳/۷۹ مد: ۳

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی در حدی بالاتر از متوسط وسایل سمعی - بصری مورد استفاده از کیفیت بالایی برخوردار بود.

۱۲- مربی تا چه حد به موضوع تسلط داشت؟

تعداد پاسخ‌دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۸۰ مد: ۵

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی مربی تا حد بسیار زیادی به موضوع تسلط داشت.

۱۳- تا چه حد بیان مربی دوره آموزشی قابل فهم بود؟

تعداد پاسخ‌دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۸۸ مد: ۵

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی بیان مربی تا حد زیادی قابل فهم بود.

۱۴- مربی تا چه میزان خود به مطالب ارائه شده، اشتیاق و علاقه نشان می داد؟

تعداد پاسخ دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۹۰ مد: ۵

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی خود مربی تا حد خیلی زیادی به مطالب ارائه شده، اشتیاق و علاقه نشان می داد.

۱۵- تا چه حد امکان پرسش برای گروه فراهم بود؟

تعداد پاسخ دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۸۴ مد: ۵

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی در حد بسیار زیادی امکان پرسش و پاسخ فراهم بود.

۱۶- تا چه میزان پاسخ های ارائه شده به پرسش های گروه ابهامات را رفع می کرد؟

تعداد پاسخ دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۵۹ مد: ۵

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی پاسخ های ارائه شده به پرسش های گروه در حد زیادی ابهامات را رفع می کرد.

۱۷- مربی تا چه میزان برای تمرکز حواس شما در کلاس تلاش می کرد؟

تعداد پاسخ دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۶۵ مد: ۵

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی مربی تا حدی بالایی در ایجاد تمرکز حواس در آنها موفق بوده است.

۱۸- نقش مربی را در مطالبی که آموخته اید چه مقدار برآورد می کنید؟

تعداد پاسخ دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۳۲ مد: ۵

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی نقش مربی در یادگیری آنها زیاد بوده است.

۱۹- مربی تا چه میزان از مهارت های ارتباطی برخوردار بود؟

تعداد پاسخ دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۴۲ مد: ۵

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی مربی از مهارت های ارتباطی بالایی برخوردار بود.

۲۰- تا چه حد ارائه مطالب توسط مربی از نظم و پیوستگی برخوردار بود؟

تعداد پاسخ دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۴۲ مد: ۵

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی مطالب ارائه شده از سوی مربی از نظم و پیوستگی زیادی برخوردار بود.

۲۱- تا چه حد مربی از میزان یادگیری شما ارزشیابی به عمل آورد؟

تعداد پاسخ‌دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۰۶ مد: ۴

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی مربی در حد زیادی از یادگیری آنها ارزشیابی به عمل می‌آورد.

۲۲- تا چه میزان مربی از شواهد و مثالهای مرتبط با محتوا و متناسب با مخاطبان استفاده می‌کرد؟

تعداد پاسخ‌دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۵۸ مد: ۴

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی مربی تا حد زیادی از شواهد و مثالهای مرتبط با محتوا و متناسب با مخاطبان استفاده می‌کرد.

۲۳- مربی تا چه میزان از توانایی مدیریت کلاس (مدیریت بحثها، زمان، ارتباط و احترام متقابل، مشارکت دادن تمامی شرکت کنندگان و تسهیل یادگیری) برخوردار بود؟

تعداد پاسخ‌دهندگان: ۱۰ میانگین: ۴/۸۰ مد: ۴

سوال آخر سوالی کلی است که تا حد زیادی موفقیت مربی را در اجرای تدریس موثر نشان می‌دهد از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی مربی تا حد زیادی از توانایی مدیریت کلاس برخوردار بوده است.

اگر بخواهیم ارزیابی کلی از مربی دوره و موفقیت وی در تدریس این دوره از دیدگاه شرکت کنندگان داشته باشیم می‌توان گفت مربی دوره از مهارت تدریس بسیار بالایی برخوردار بوده و توانسته است نقش خود را به خوبی ایفا کند. همچنین در موضوع مورد تدریس دارای تخصص و تسلط بوده است. در صورتی که بخواهیم با توجه به نظرات شرکت کنندگان پیشنهاداتی به مربی دوره ارائه کنیم می‌توان گفت مورد زیر نسبت به سایر موارد نیاز به توجه بیشتری دارد تا بتوانیم اینچنین دوره‌هایی را از برگزاری در حد بسیار مطلوب به برگزاری در حد عالی برسانیم:

افزایش کیفیت وسایل سمعی-بصری و استفاده بیشتر از آن از مواردی است که هم به امکانات مدیریت آموزش و هم به آزمایش نشدن آنها حداقل یک روز قبل از دوره مربوط می‌شود از طرف دیگر عدم وجود وسیله آموزشی اصلی (رایانه آموزشی) باعث شده که نقش مواد آموزشی دیگر مورد بی‌اهمیت تر باشد در کل با توجه به مطلوبیت برگزاری دوره توسط مربی به نظر می‌رسد دوره‌های بعدی بتوانند در خیلی خوبی ارزیابی شوند بخصوص با توجه به اینکه دوره های قبلی برگزار شده توسط مدرس در حد پایین تر از این دوره بوده‌اند و این مسئله نشان دهنده این است که مربی دوره از نتایج ارزشیابی دوره برای انجام اصلاحات لازم بهره برده تا رضایت مخاطبان دوره (مشتریان آموزشی) را بیشتر از قبل فراهم کرده باشد و از طرف دیگر نشان می‌دهد که مخاطبان به یادگیری مورد نظرشان رسیده‌اند و از دوره رضایت دارند.

گزارش ارزیابی نهائی دوره

بسیار مطلوب = ۵ مطلوب = ۴ مطلوبیت متوسط = ۳ نا مطلوب = ۲ بسیار نامطلوب = ۱

۱ - وضوح اهداف دوره برای شما

تعداد پاسخ دهندگان: ۵ میانگین: ۴/۱۷ مد: ۴

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی وضوح اهداف دوره برایشان در حدی بالاتر از متوسط مطلوب بوده است.

۲ - کیفیت بحث‌های گروهی در طول دوره

تعداد پاسخ دهندگان: ۵ میانگین: ۴/۶۵ مد: ۵

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی کیفیت بحث‌های گروهی در طول دوره مطلوب بوده است.

۳ - کیفیت کارهای گروهی ارائه شده در طول دوره (در صورتیکه کار گروهی در طول دوره خود نداشته‌اید در کلیه ستونها علامت “-” بگذارید).

تعداد پاسخ دهندگان: ۵ میانگین: ۴/۸۰ مد: ۵

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی کارهای گروهی ارائه شده در طول دوره در حد خیلی زیادی مطلوب بوده است.

۴ - فرصت برای مشارکت در مباحثات

تعداد پاسخ دهندگان: ۵ میانگین: ۴/۶۵ مد: ۵

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی فرصت برای مشارکت در مباحثات مطلوب بوده است.

۵ - ارتباط بحث‌های گروهی به نیاز شما

تعداد پاسخ دهندگان: ۵ میانگین: ۴/۰۹ مد: ۴

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی ارتباط بحث‌های گروهی به نیاز آنها مطلوب بوده است.

۶ - مناسب بودن تمرین‌ها و تکالیف در طول دوره

تعداد پاسخ دهندگان: ۵ میانگین: ۴/۲۵ مد: ۴

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی تمرین‌ها و تکالیف در طول دوره مطلوب بوده است.

۷ - اثربخشی جدول زمان‌بندی ارائه مطالب

تعداد پاسخ‌دهندگان: ۵ میانگین: ۴/۴۰ مد: ۵

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی زمان‌بندی ارائه مطالب مطلوب بوده است.

۸ - رعایت جدول زمان‌بندی جلسات آموزشی

تعداد پاسخ‌دهندگان: ۵ میانگین: ۴/۱۴ مد: ۵

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی رعایت جدول زمان‌بندی جلسات آموزشی مطلوب بوده است.

۹ - مناسب بودن تسهیلات مکان برگزاری

تعداد پاسخ‌دهندگان: ۵ میانگین: ۴/۴۴ مد: ۳

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی تسهیلات مکان برگزاری تا حدودی مطلوب بوده اند.

۱۰ - کیفیت تجهیزات سمعی - بصری مورد استفاده

تعداد پاسخ‌دهندگان: ۵ میانگین: ۳/۸۰ مد: ۴

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی تجهیزات سمعی - بصری مورد استفاده از کیفیت مطلوبی برخوردار بوده‌اند.

۱۱ - کیفیت مواد آموزشی عرضه شده

تعداد پاسخ‌دهندگان: ۵ میانگین: ۴/۲۰ مد: ۴

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی پزشکی مواد آموزشی عرضه شده از کیفیت مطلوبی برخوردار بوده‌اند.

۱۲ - کیفیت مواد کمک آموزشی مورد استفاده

تعداد پاسخ‌دهندگان: ۵ میانگین: ۳/۹۰ مد: ۴

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی مواد کمک آموزشی مورد استفاده از کیفیت مطلوبی برخوردار بوده‌اند.

۱۳ - کیفیت پذیرایی و ناهار

تعداد پاسخ‌دهندگان: ۵ میانگین: ۳/۵۰ مد: ۳

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی پذیرایی و ناهار از کیفیت

مطلوبی برخوردار بوده است.

۱۴- کیفیت اطلاع رسانی برای ثبت نام

تعداد پاسخ دهندگان: ۵ میانگین: ۲/۸۰ مد: ۲

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی اطلاع رسانی و ثبت نام از کیفیت متوسطی برخوردار بوده اند.

۱۵- نحوه برخورد مسئولین برگزاری دوره

تعداد پاسخ دهندگان: ۵ میانگین: ۴/۴۰ مد: ۵

از نظر شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی نحوه برخورد مسئولین برگزاری دوره بسیار مطلوب بوده است.

۱۶- آیا انتظارات شما در این دوره آموزشی برآورده شده است ؟

بلی = ۲ خیر = ۱

تعداد پاسخ دهندگان: ۵ میانگین: ۲ مد: ۲

در کل شرکت کنندگان در دوره آموزشی سواد اطلاعاتی ویژه گروه علوم پزشکی اعلام کرده اند که دوره برگزار شده توانسته است انتظارات آنها را برآورد کند.

اغلب شرکت کنندگان به سوالات تشریحی پرسیده شده جواب نداده اند با این حال در ادامه به جمع بندی جوابهای داده شده به این سوالات می پردازیم:

۱۷- کدام نیازهای کاری (یا حرفه ای) شما می توانست توسط این دوره برآورده شود که به آنها پرداخته نشد؟
۱. انتظار کارهای تخصصی تر از جمله کار با بانکهای تخصصی پزشکی را داشتم که امکان کار با آنها در این کارگاه نبود.

۱۸- آیا در حال حاضر احساس خاصی در مورد تغییراتی که در نتیجه این دوره در رفتار کاری شما به وجود خواهد آمد، دارید ؟ (لطفاً توضیح دهید)

۱. بله تا حدودی

۲. بله. برخی استراتژیهای ارائه شده در این دوره میتواند در بهبود فرایند کاری خودم مؤثر باشد

۱۹- فهرست جلساتی را که بهترین (مفیدترین) و بدترین (بی‌فایده‌ترین) جلسات بوده اند، بنویسید.
از ۱۱ نفر شرکت کننده ۲ نفر به این سوال جواب دادند و این دو نفر هر دو جلسات روز دوم، و یکی از آن دو جلسات اول و دوم روز اول را مفید تر دانسته اند.
مفیدترین جلسات به ترتیب: کار عملی با بانکهای اطلاعاتی
بی‌فایده‌ترین جلسات به ترتیب:

۲۰- به نظر شما نقاط قوت این دوره کدامند؟

۱. مدرس دوره (۲ نفر)
۲. مشارکت در جلسات کلاس

۲۱- به نظر شما نقاط ضعف این دوره کدامند؟

۱. کمبود امکانات فنی نظیر کامپیوتر
۲. شبکه کم سرعت
۳. امکانات پذیرایی مثلاً چای و آب

۲۲- آیا جنبه‌هایی وجود دارد که به نظر شما نیاز به بحث بیشتری داشته باشد؟ (لطفاً توضیح دهید.)؛ عناوینی که به نظر شما باید به دوره آموزشی اضافه شوند را نام ببرید.
۱. با توجه به طیف مراجعه کننده و ثبت نام کننده در کلاس برنامه ریزی شود

۲۳- دوره‌های آموزشی دیگری را که در این زمینه مناسب می‌دانید، نام ببرید:
۱. بانکهای اطلاعاتی

۲۴- آیا یادگیریهای شما در این دوره قابلیت اجرایی در محیط کارتان دارند؟ موارد مهم آن را نام ببرید
۱. بله (۳ نفر)

۲۵- هر نوع توصیه و یا پیشنهاد دیگری را که به نظرتان می‌رسد، بنویسید:
۱. هزینه را تقلیل دهید تا امکان شرکت افراد دیگری نیز مهیا شود

با جمع بندی نظرات شرکت کنندگان نظر کلی که می‌توان گفت که در برگزاری دوره عوامل انسانی از قبیل مدرس دوره و مسئولان برگزاری دوره نقش و وظیفه خود را به خوبی انجام دادند در این میان وضعیت اطلاع رسانی و ثبت نام نامطلوب ارزیابی شده که تعداد پایین شرکت کنندگان نیز حاکی از آن می‌باشد. دوره برای

شرکت کنندگان رضایت بخش، مورد علاقه و موثر بوده است. مسائل عمده‌ای که از دید شرکت کنندگان نیاز به توجه بیشتر دارند توجه بیشتر به کیفیت اطلاع رسانی، اختصاص کامپیوتر برای آموزش عملی شرکت کنندگان، فضای آموزشی و پذیرایی مناسبتر می‌باشد.

دوره آموزشی

مبانی سواد اطلاعاتی: ویژه دانشجویان علوم پزشکی و بهداشت

مدرس: دکتر یزدان منصوریان

استادیار دانشگاه تربیت معلم تهران

E-mail: mansourian@tmu.ac.ir

URL: <http://dagda.shef.ac.uk/yazdan/>

Weblog: <http://invisibleweblog.blogspot.com>

محل برگزاری کارگاه: پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران

بهار ۱۳۸۶

فهرست مطالب

.....مقدمه	
.....رئوس مطلب	
.....تعریف سواد اطلاعاتی	
.....هفت اصل سواد اطلاعاتی	
.....ویژگیهای یک فرد برخوردار از سواد اطلاعاتی	
.....عواملی که بر اهمیت سواد اطلاعاتی افزوده است	
.....استانداردهای سواد اطلاعاتی	
.....استاندارد اول: تشخیص نیاز اطلاعاتی	
.....استاندارد دوم: دستیابی به اطلاعات مورد نیاز	
.....استاندارد سوم: معیارهای نقد و ارزیابی منابع اطلاعاتی	
.....استاندارد چهارم: استفاده بهینه از منابع اطلاعاتی	
.....استاندارد پنجم: مبانی قانونی و اخلاقی استفاده از اطلاعات	
.....چهار روش اصلی جستجو اطلاعات در وب	
.....اجزاء و چگونگی عملکرد موتورهای جستجو	
.....موتورهای جستجو تخصصی	
.....چگونگی اعتبارسنجی منابع اطلاعاتی برگرفته از وب	
.....ورود گاه ها (دروازه های اطلاعات موضوعی)	
.....سخن آخر	
.....منابع فارسی	
.....منابع لاتین	

دسترسی به انبوهی از منابع اطلاعاتی متنوع همواره به معنی تامین نیازهای اطلاعاتی افراد و استفاده بهینه از اطلاعات نیست. با گسترده شدن دامنه تولید و عرضه اطلاعات گرچه امکاناتی ارزشمند و نوین در اختیار استفاده کنندگان منابع اطلاعاتی قرار گرفته، اما در عین حال آنان را نیز با چالشهایی در زمینه بهره مندی از اطلاعات موجود روبرو ساخته است. چالشهایی که گذر از آنها بیش از هر چیز به تجهیز استفاده کنندگان به دانش و بینش چگونگی استفاده بهینه از اطلاعات وابسته است.

همزمان با گسترش امکانات دستیابی افراد به منابع اطلاعاتی، اهمیت تجهیز استفاده کنندگان به مهارتهای لازم برای به کار بستن اطلاعات به دست آمده مطرح شد و هر روز اهمیت آن آشکارتر گردید. یکی از مفاهیم کلی که در مجموع به مهارتهای افراد برای بهره مندی موثر از اطلاعات دلالت دارد سواد اطلاعاتی^۱ است. طی سالهای اخیر و پس از طرح جدی تر این موضوع و آشکار شدن اهمیت آن، به تدریج نقش عوامل مختلف در ایجاد، آموزش و گسترش سواد اطلاعاتی مورد توجه پژوهشگران و برنامه ریزان برنامه های آموزشی قرار گرفت. اهمیت آموزش و گسترش سواد اطلاعاتی در میان شهروندان جوامع امروز به حدی است که امروزه سواد اطلاعاتی به عنوان یکی از ضروریات زندگی در قرن بیست و یکم مطرح است.

هدف از برگزاری این کارگاه آموزشی آشناسازی شرکت کنندگان با مفاهیم پایه در مورد سواد اطلاعاتی است. از آنجا که آشنایی با مهارتهای سواد اطلاعاتی برای تمام دانشجویان در سطوح مختلف تحصیلی ضروری است طیف گسترده ای از مخاطبین می توانند در این دوره شرکت کنند. با این حال، این دوره برای افرادی که با منابع اینترنتی بیشتر سرو کار دارند مفیدتر خواهد بود. علاوه بر آن، توانمند سازی اعضای هیات علمی و دانشجویان رشته های علوم پزشکی با مهارتهای سواد اطلاعاتی و تبیین

¹. Information Literacy

کاربرد های خاص آن در زمینه رشته تحصیلی آنان هدف اصلی از برگزاری این کارگاه آموزشی را به خود اختصاص می دهد. با توجه به گستردگی و تنوع منابع موجود در زمینه علوم پزشکی از یک سو و اهمیت استفاده بهینه از این منابع از سوی دیگر، برخورداری از مهارت های سواد اطلاعاتی برای دانشجویان و متخصصان علوم پزشکی از اهمیت مضاعفی برای آنان خبر می دهد. گرچه در این دوره بحث اولیه بر اساس تعریف سواد اطلاعاتی و مولفه های آن شکل می گیرد اما تاکید ویژه در آن بر مباحث و منابع علمی موجود در علوم پزشکی و رشته های وابسته به آن می باشد.

رئوس مطلب

دانشجویان و اعضای هیات علمی رشته های گوناگون علوم پزشکی مخاطبین اصلی این کارگاه آموزشی محسوب می شوند. افرادی که برای شرکت در این کارگاه ثبت نام می کنند ترجیحا لازم است قبلا کارگاه سواد اطلاعاتی مقدماتی را گذرانده باشند. با این حال آن دسته از دانشجویان کارشناسی ارشد، دکترا و اعضای هیات علمی که توانایی خود را در استفاده از منابع علمی در حد بالایی ارزیابی می کنند می توانند بدون گذراندن این پیشنیاز در کارگاه تخصصی شرکت کنند. سرفصل مطالبی که در این کارگاه ارائه می شود بر اساس "استاندارد مهارت سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی" انجمن کتابخانه های دانشگاهی و پژوهشی امریکا (۲۰۰۰) تدوین شده است و شامل موارد ذیل است:

- تعریف سواد اطلاعاتی بر اساس مرور پژوهشها و معرفی بخشهای مختلف آن.
- چگونگی تعیین درجه نیاز به اطلاعات و تبیین اهمیت آن،
- چگونگی دسترسی موثر و بهینه به منابع اطلاعاتی،
- آموزش مهارت های لازم برای ارزیابی منتقدانه منابع اطلاعاتی و مآخذهای آنها،
- آموزش مهارت در ایجاد پیوندهای لازم بین اطلاعات برگرفته از منابع اطلاعاتی برگزیده و دانسته های قبلی خود،

- چگونگی بکار گیری و استفاده بهینه از اطلاعات به دست آمده برای انجام مقصود مورد نظر،
- اطلاع از ملاحظات قانونی، اقتصادی و اجتماعی مربوط به استفاده و دسترسی به اطلاعات (مثل حقوق مولف، شیوه استناد دهی و موارد مشابه).
- انجام تمرینهای عملی برای بازیابی و ارزیابی منابع پزشکی در وب جهانگستر
- آشنایی مختصر با پدیده وب پنهان برای افزایش سطح دسترسی پذیری اطلاعات در محیط وب

تعریف سواد اطلاعاتی

طی دو دهه گذشته تعاریف متعددی در مورد سواد اطلاعاتی در متون مختلف ارائه شده است که در این جزوه به گزیده ای از این تعاریف اشاره میشود. وبر و جانسون که دو تن از پژوهشگران معروف در حوزه سواد اطلاعاتی محسوب می شوند، در سال ۲۰۰۲ در یکی از تازه ترین تعاریف سواد اطلاعاتی این مفهوم را به شرح زیر مطرح کردند:

”سواد اطلاعاتی به معنای توانایی در اتخاذ رفتار اطلاع یابی مناسب به منظور شناسایی اطلاعات مورد نیاز برای تامین نیازهای اطلاعاتی است، به طوری که دسترسی به اطلاعات مورد نظر به استفاده صحیح، اخلاقی و موثر از اطلاعات در جامعه منجر شود. اطلاعات مورد نیاز ممکن است از طریق هر کانال یا رسانه ای که میسر باشد به دست آید” (وبر و جانسون، ۲۰۰۲). در این تعریف اشاره به قید استفاده صحیح، اخلاقی و موثر از اطلاعات در جامعه در واقع به معنای تاکید بر به کار بستن اطلاعات به دست آمده در چارچوب رعایت اصولی قانونی مثل حقوق پدید آورندگان و احترام به ملاحظات از این دست می باشد.

آدانسن و نردلی (۲۰۰۳) بر سه نوع اصلی از سواد اطلاعاتی تاکید کردند. آنها بر این باورند که تنها افرادی مجهز به سواد اطلاعاتی تلقی می شوند که واجد سه دسته از تواناییها شامل تواناییهای فنی (سواد رایانه ای)، تواناییهای ذهنی (سواد عمومی یا سواد سنتی) و تواناییهای ارتباطی، که معمولاً دو گروه قبلی را

در بر می‌گیرد، باشند. آنها برای هر یک از این جنبه‌ها سطوح مختلفی از مبتدی تا عالی قایل هستند و سواد اطلاعاتی را به عنوان مجموعی از این سه دسته ارزیابی می‌کنند. به بیان دیگر آدانسن و نردلی (۲۰۰۳) فردی را دارای سواد اطلاعاتی می‌شناسند که از مجموعه‌ای از این تواناییها برخوردار باشد نه فقط یکی از آنها.

نظری (۱۳۸۴) به نقل از «لینوکس» و «والکر» نیز با این رویکرد فرد باسواد اطلاعاتی را چنین تعریف می‌نماید: «فردی باسواد اطلاعاتی است که از مهارت‌های انتقادی و تحلیل برای فرمولبندی پرسشهای پژوهش و ارزیابی نتایج برخوردار است و برای دستیابی به نیاز اطلاعاتی خود، مهارت‌های جستجو و دسترسی به طیف متنوعی از انواع اطلاعات را داراست. در حقیقت اکثر تعاریف حول محور گامهای مربوط به تشخیص نیاز، طراحی استراتژی جستجو، گزینش منبع و بازپرسی، ارزیابی، تلفیق، و استفاده از اطلاعات دور می‌زنند».

در منبعی دیگر در همین زمینه زمانی (۱۳۸۲) با مرور نوشتارهای موجود در این زمینه سواد اطلاعاتی را به شرح ذیل تعریف می‌کند: «سواد اطلاعاتی عبارتست از ایجاد توانایی در افراد تا بتوانند تشخیص دهند چه وقت به اطلاعات نیاز دارند. همچنین، توانایی ذخیره کردن اطلاعات، ارزشیابی و استفاده مؤثر از آن را در زمان نیاز داشته باشند».

همچنین، نظری (۱۳۸۴) معتقد است که تعریف ارائه شده از سوی «انجمن کتابداری امریکا» به عنوان یکی از دستاوردهای مهم و ارزنده این انجمن در خصوص سواد اطلاعاتی بیشترین استناد را به خود اختصاص داده است: «باسواد اطلاعاتی» فردی است که توانایی تشخیص نیاز به اطلاعات را دارد و می‌تواند به جایابی، ارزیابی، و استفاده مؤثر از اطلاعات مورد نیاز پردازد و بالاخره نحوه یادگیری را فراگیرد. چنین فردی از نحوه سازمان‌دهی اطلاعات آگاهی دارد، بطوریکه دیگران نیز می‌توانند از وی

فراگیرند. این فرد به دلیل آن که همواره می‌تواند اطلاعات موردنیاز خود را در هر وظیفه یا تصمیمی بیابد، برای «فراگیری تمام عمر»^۲ مهیا است.»

در جدیدترین کتاب منتشر شده به زبان فارسی که اختصاصاً به موضوع سواد اطلاعاتی می‌پردازد، پریخ (۱۴: ۱۳۸۶) با مرور نوشتارها در زمینه تعریف سواد اطلاعاتی مفاهیم اصلی که در تمام این تعریفها مشترک است را بر شمرده است: "تاکنون تعریفهای گوناگونی از سواد اطلاعاتی ارائه شده است، اما فصل مشترک تمام آنها توانایی شناسایی درست منابع اطلاعاتی، توانایی دسترسی به آنها، و توانایی استفاده هدفمند از آنها می‌باشد."

پریخ (۱۴: ۱۳۸۶) در ادامه به نقش کتابداران در تعریف و تدوین مفاهیم مربوط به سواد اطلاعاتی اشاره می‌کند: "بیشتر تعریفهای مربوط به سواد اطلاعاتی نیز از سوی انجمنهای کتابداری و اطلاع رسانی و شاخه‌های تخصصی آنها یا کتابدارانی ارائه شده که خود دست اندر کار آموزش آن بوده‌اند."

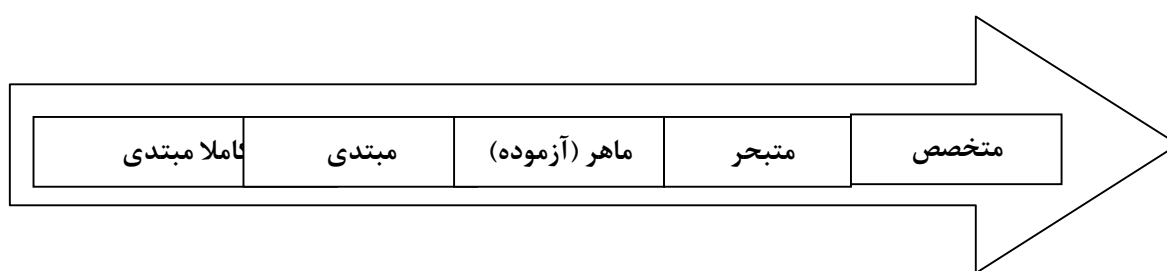
هفت اصل سواد اطلاعاتی

انجمن کتابخانه‌های دانشگاهی و ملی انگلستان در سال ۱۹۹۹ مدل زیر را که از هفت مولفه اصلی تشکیل شده برای تبیین مفهوم سواد اطلاعاتی ارائه کرده است. همانطور که در این مدل (صفحه بعد) نشان داده شده است توانایی هر فرد در تشخیص نیاز اطلاعاتی نخستین جز سواد اطلاعاتی او و مقدمه مهارتهای بعدی محسوب می‌شود. بدیهی است اگر افراد در تشخیص و تبیین آنچه که به آن نیاز دارند موفق نباشند، بعید است توفیقی در مراحل بعدی کسب کنند. مرحله یا اصل دوم شناسایی روشهای دسترسی به اطلاعات است. این مرحله شامل شناخت منابع اطلاعاتی مناسب اعم از منابع چاپی و الکترونیکی و گزینش مناسبترین منابع است. سومین اصل توانایی تدوین استراتژی جستجو در منابع

^۲. Lifelong Learning

برگزیده است. این مهارت خود مستلزم کسب آگاهی لازم نسبت به ساختار پایگاههای اطلاعاتی و سایر منابع است.

اصل چهارم به مهارتهای جستجو و بازیابی اطلاعات مثل آگاهی از امکانات جستجوی پیشرفته اشاره دارد. این اصل همچنین توانایی در استفاده از فناوریهای اطلاعاتی و ارتباطی و استفاده بهینه از خدمات نمایه سازی و چکیده نویسی و نمایه های استنادی و استفاده از خدمات آگاهی رسانی جاری برای به روز ماندن را نیز در بر می گیرد. مرحله یا به بیان دیگر اصل پنجم مربوط به دانش استفاده کنندگان درباره چگونگی ارزیابی و مقایسه منابع و معیارهای ارزیابی آنها و همچنین آگاهی از بحث کیفیت منابع و چگونگی تعیین اعتبار آنها می باشد. اصل ششم به مهارت افراد در استفاده از اطلاعات به دست آمده و مرتبط ساختن آن با دانسته های قبلی دلالت دارد. کسب این مهارتها مستلزم دانستن روشهای استناد دهی و رعایت اصولی قانونی مثل حقوق پدید آورندگان می باشد. سرانجام اصل هفتم عبارت است از توانایی آمایش اطلاعات و مشارکت در تولید دانش جدید. این اصل در واقع یکی از اهداف اصلی آموزش عالی است.

هفت اصل سواد اطلاعاتی بر گرفته از:

Information skills in higher education: a SCONUL Position Paper (1999) [Online]

http://www.sconul.ac.uk/pubs_stats/pubs/99104Rev1.doc

از وب سایت
اطلاعات
زمینه سواد
اختیار قرار می
نمیشانی

تصویری
اسکانل که
بیشتری در
اطلاعاتی در
دهد و به

<http://www.sconul.ac.uk> دسترسی پذیر است

ویژگیهای یک فرد برخوردار از سواد اطلاعاتی

بر اساس "استاندارد مهارت سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی" انجمن کتابخانه های دانشگاهی و پژوهشی

امریکا (۲۰۰۰) یک فرد برخوردار از سواد اطلاعاتی از ویژگیهای زیر برخوردار است:

- توانایی در تعیین درجه نیاز به اطلاعات
- توانایی در دسترسی موثر و بهینه به منابع اطلاعاتی
- آگاهی از چگونگی ارزیابی منتقدانه منابع اطلاعاتی و مآخذهای آنها
- مهارت در ایجاد پیوندهای لازم بین اطلاعات برگرفته از منابع اطلاعاتی برگزیده و دانسته های قبلی خود
- توانایی به کار گیری و استفاده بهینه از اطلاعات به دست آمده برای انجام مقصود موردنظر
- اطلاع از ملاحظات قانونی، اقتصادی و اجتماعی مربوط به استفاده و دسترسی به اطلاعات (مثل حقوق مولف،

شیوه استناد دهی و موارد مشابه)

دوهرتی (۱۹۹۹) اطلاعات را به عنوان کالایی ضروری برای بقا معرفی می کند و در ادامه بیان می دارد که هدف ما باید تربیت کاربرانی باشد که بتوانند از منابع اطلاعاتی منتقدانه بهره مند شوند. کاربرانی که بتوانند استفاده کنندگانی مطلع، مستقل و منتقد از منابع اطلاعاتی باشند و از مهارتهایی که در این زمینه آموخته اند در راهی بهره مند شوند که آنان را به دانشجویان مادام العمر تبدیل کند.

عواملی که بر اهمیت سواد اطلاعاتی افزوده است

مهمترین عواملی که در سالهای اخیر بر اهمیت سواد اطلاعاتی افزوده است را می توان به شرح زیر خلاصه نمود:

- گسترش روزافزون فناوریهای اطلاعاتی و ارتباطی و پیوند مستمر آنها با زندگی روزمره.
- توسعه آموزش عالی در مقاطع تحصیلات تکمیلی و تنوع دانشجویان و دوره ها.
- تغییر در رویکردهای آموزشی و توجه بیشتر به جایگاه تفکر انتقادی در آموزش.
- تخصصی تر شدن زمینه های مطالعاتی و تحقیقاتی در همه رشته های علمی.
- انفجار اطلاعات، آلودگی اطلاعات و ضرورت استخراج منابع مناسب و معتبر.
- گسترش دوره های آموزش از راه دور و محبوبیت آن در میان طبقات جامعه.
- افزایش تنوع در موضوعها و شکل منابع اطلاعاتی.
- آشفته گی موجود در سازماندهی و اعتبار منابع الکترونیکی دسترس پذیر از اینترنت.
- توجه بیشتر به ضرورت آموزش همگانی و آموزش مادام العمر.
- نیاز به همگامی با پیشرفتهای برق آسای فناوریهای نوین اطلاعات و ارتباطات.

استانداردهای سواد اطلاعاتی

در این قسمت مهمترین استانداردهای سواد اطلاعاتی تبیین می شود. این استانداردها تا کنون در منابع مختلف به فارسی ترجمه شده است. آنچه در این جزوه آمده است برگرفته از ترجمه این استانداردها در منابع مختلف فارسی است (از جمله نظری، ۱۳۸۴ و پریخ، ۱۳۸۶)

استاندارد اول: تشخیص نیاز اطلاعاتی

دانشجو با سواد اطلاعاتی ماهیت و گستره اطلاعات مورد نیاز را تشخیص می دهد

- نیاز اطلاعاتی خود را به روشنی تبیین می کند.
- با شرکت در بحث های کلاسی، مشورت با افراد و همچنین بحثهای الکترونیکی موضوع تحقیق خود را مشخص و اطلاعات مورد نیاز خود را شناسایی می کند.
- مسئله مورد پژوهش را مشخص و سئوالهای پژوهش را تنظیم می کند.
- طیف متنوعی از منابع عمومی اطلاعات را شناسایی می کند.
- نیاز اطلاعاتی تحقیق را تعریف، بازبینی و اصلاح می کند.
- برای اطلاعات مورد نیاز مفاهیم اصلی و واژه های کلیدی مشخص می کند.
- اطلاعات موجود را با تجربیات قبلی ترکیب میکند تا اطلاعات جدیدی ساخته شود.

استاندارد دوم: دستیابی به اطلاعات مورد نیاز

دانشجو با سواد اطلاعاتی، به شکلی موثر و کارآمد به اطلاعات مورد نیاز دسترسی پیدا می کند

- مناسبترین روشهای جستجو و نظامهای بازیابی اطلاعات را برای دستیابی بهینه به اطلاعات مورد نیاز انتخاب می کند.

- نظامهای مختلف کاوش را بکار می گیرد تا اطلاعات را در قالبهای گوناگون بازیابی کند و استراتژی مناسب جستجو در منابع را شناسایی و تدوین می کند.
- مؤثرترین شیوه های دستیابی به اطلاعات را از میان روشهای جستجو و یا نظامهای بازیابی اطلاعات انتخاب می کند.
- به بازیابی استراتژی جستجو و انتخاب مناسبترین کلیدواژه ها از درون اصطلاحنامه های مرتبط می پردازد.
- برای بازیابی اطلاعات مورد نیاز از خدمات قابل دسترس مانند امانت بین کتابخانه ای و تحویل مدرک، بهره می گیرد.

استاندارد سوم: معیارهای نقد و ارزیابی منابع اطلاعاتی

- دانشجو با سواد اطلاعاتی اطلاعات بازیابی شده و مآخذ آن را به صورت منتقدانه ارزیابی می کند و اطلاعات انتخاب شده را با مبنای دانشی و نظام ارزشی خود تلفیق می کند.
- ایده های اصلی را که لازم است از اطلاعات گردآوری شده استخراج شود را تلخیص می کند.
 - از معیارهای مدون برای ارزیابی میزان صحت، دقت، مناسبت و وثوق اطلاعات و مآخذ آنها بهره می گیرد.
 - از ایده های اصلی برای ساخت مفاهیم جدید استفاده می کند.
 - ارزش افزوده، تضادهای، یا سایر ویژگیهای اطلاعات را تعیین و دانش جدید را با دانش قبلی مقایسه می کند.
 - از طریق گفتگو با متخصصان موضوعی، و متبحران به اعتبار بخشی به درک و تفسیر خود از اطلاعات می پردازد.

استاندارد چهارم: استفاده بهینه از منابع اطلاعاتی

- دانشجوی با سواد اطلاعاتی به صورت انفرادی یا به عنوان عضوی از یک گروه اطلاعات را برای انجام هدفی خاص به صورت مؤثر مورد استفاده قرار می دهد.

- اطلاعات جدید و قبلی را برای طرح ریزی و خلق محصول یا عملکردی ویژه بکار می‌برد.
- فرایند توسعه را برای محصول یا عملکرد مورد نظر واریسی و بازیابی می‌کند.
- محصول یا عملکرد را به شکل مؤثری با دیگران در چرخه ارتباطی قرار می‌دهد.
- دفتر ثبت وقایع یا کارنامه‌ای از فعالیتهای مرتبط با فرایند جستجو، ارزیابی، و ارتباطات را تدوین و نگهداری می‌کند.

- در خصوص موفقیتها، شکستها، و استراتژیهای جایگزین تأمل می‌کند.
- اطلاعات جدید و قبلی را تلفیق می‌کند به طوری که اهداف محصول یا عملکرد را پشتیبانی کنند.
- محصول یا عملکرد به دست آمده را به شکل مؤثری در اختیار دیگران نیز قرار می‌دهد.

استاندارد پنجم: مبانی قانونی و اخلاقی استفاده از اطلاعات

دانشجوی باسواد اطلاعاتی مباحث اقتصادی، قانونی، و اجتماعی مربوط به استفاده از اطلاعات را درک می‌کند و با رعایت اصول اخلاقی و قانونی به اطلاعات دسترسی می‌یابد و از آنها استفاده می‌کند.

- مباحث مربوط به حفظ حریم خصوصی افراد و امنیت در محیطهای چاپی و الکترونیکی را می‌شناسد.
- موضوعات مرتبط با دسترسی آزاد در مقابل دسترسی غیر رایگان به اطلاعات را می‌شناسد.
- از قوانین، مقررات، سیاستهای سازمانی، و آداب مربوط به دسترسی و استفاده از منابع اطلاعات پیروی می‌کند.
- به خاطر استفاده از منابع اطلاعات برای تولید محصول یا عملکرد خود از تولیدکنندگان اطلاعات قدردانی می‌کند.

- نظام مستندسازی و رجاعدهی مناسبی برمی‌گزیند و به صورت یکسان از آن برای ذکر منابع بهره می‌گیرد.

چهار روش اصلی جستجو اطلاعات در وب

گرچه بازیابی اطلاعات در وب ممکن است به روشهایی گوناگون صورت پذیرد اما به طور کلی تاکنون چهار روش برای این منظور وجود دارد. در ساده ترین شکل آن کاربر نشانی اینترنتی^۳ سایت مورد نظر خود را در قسمت مربوط به نشانی یکی از مرورگرهای وب مثل اینترنت اکسپلورر یا نتسکیپ^۴ تایپ کرده و اطلاعات مورد نظر را بازیابی میکند. بدیهی است که این روش تنها زمانی میسر است که کاربر قبلاً از نشانی منبع یا منابع مورد نظر خود به نحوی اطلاع دارد و بجز در مورد سایتهایی که معمولاً با آنها کار می کند یا نشانیهایی که از طرق مختلف به اطلاع او می رسد در موارد دیگر معمول و البته میسر نیست.

دومین روش با دنبال کردن پیوندهای (لینکهای) موجود در صفحات وب میسر است که کاربران را از صفحه ای به صفحه دیگر هدایت می کند.^۵ این نوع بازیابی را نوعی جستجو هدایت نشده تلقی می کنند که ممکن است یا به نتایج ارزشمندی منجر شود یا حاصلی در پی نداشته باشد و گاهی کاربران با دنبال کردن پیوندهای فراوان دچار نوعی سرگردانی در وب می شوند و از آن اصطلاحاً به گم شدن در وب یاد می شود. با این حال این سهولت دسترسی به منابع در وب از امتیازات بزرگ آن است و برای کاربران امکان مرور سریع و آسان در منابع مختلف را فراهم می کند و سودمندی آن معمولاً بیش از مشکلاتش است.

سومین روش در واقع نوعی بازیابی گزینشی اطلاعات^۶ است که در آن به جای آنکه کاربران شخصاً در جستجوی اطلاعات مورد نظر باشند، موضوعات مورد نیاز خود را قبلاً به یک نظام الکترونیکی و خودکار بازیابی گزینشی می سپارند و سپس در طول زمان اطلاعات دریافتی جدید توسط نظام مربوطه برای آنها به طور خودکار ارسال خواهد شد.

^۳ . URL (Universal Resource Locator)

^۴ . MS Internet Explorer & Netscape

^۵ . Browsing

^۶ . SDI (Selective Dissemination of Information)

این فرایند تا زمانی که کاربر عدم تمایل خود را برای دریافت اطلاعات بیشتر اعلام کند ادامه می یابد. این روش گرچه می تواند بسیار مفید باشد اما عملاً از عمومیت کافی برخوردار نیست چرا که تنها در مواردی توصیه می شود که کاربران در طول یک زمان مشخص به جستجو جامع در یک حوزه موضوعی مشخص نیاز داشته باشند.

چهارمین روش که در واقع متداولترین راه بازیابی اطلاعات در شبکه جهانگستر وب محسوب می شود بازیابی از طریق جستجو در وب می باشد. موتورهای جستجو ابزار اصلی کاوش در وب به شمار می آیند. بدیهی است که یک جستجو موفق جستجویی است که با صرف کمترین وقت و انرژی به بازیابی حداکثر منابع مرتبط منجر شود. اما گاهی علی رغم انجام جستجو در انواع موتورهای کاوش و انتخاب مناسبترین کلید واژه ها و یا استفاده از جستجوی پیشرفته^۷ باز هم تلاش برای یافتن منابع اطلاعاتی مناسب بی نتیجه می ماند.

اجزاء و چگونگی عملکرد موتورهای جستجو

تعداد و تنوع موتورهای جستجو بسیار قابل توجه است با این حال شباهتهای اساسی در ساختار و عملکرد همه آنها وجود دارد به نحوی که ساختار اصلی موتورهای جستجو معمولاً از سه بخش عمده تشکیل شده است. این قسمتها عبارت اند از:

۱. نرم افزار خزنده^۸

خزنده در واقع نرم افزاری است که تمام پیوندهای^۹ موجود در صفحات وب را بدون آنکه میان آنها تفاوتی قائل شود دنبال کرده از این طریق صفحات جدید را شناسایی کند و یک نسخه از صفحات جدید کپی می کند و آن را به نمایه اصلی موتور کاوش تحویل می دهد. این فرایند پیوسته تکرار می شود و در یک دوره زمانی مشخص نرم

^۷. Advanced Search

^۸. Crawler or Spider

^۹. Links

افزار خزنده صفحاتی را که قبلاً کپی کرده مجدداً بازبینی می‌کند تا با تهیه کپی جدید هرگونه تغییرات احتمالی ایجاد شده در آنها را ثبت کند.

انتخاب عنوان «خزنده» برای این نوع از نرم‌افزارها به دلیل نوع کاری است که انجام می‌دهند. عملکرد آنها در یافتن صفحات وب مثل خزیدن در فضای وب است. هر موتور جستجو، نرم‌افزار خزنده مخصوص به خود را دارد و توانایی بازیابی اطلاعات در هر موتور به قدرت خزنده آن وابسته است.

منظور از قدرت خزنده سرعت عمل و دامنه فعالیت آن در دنبال کردن پیوندهای موجود در صفحات وب می‌باشد. گستردگی و عمق دسترسی اطلاعات در هر موتور جستجو بیش از هر چیز به ویژگیهای خزنده آن بستگی دارد و نمایه^{۱۰} موتور جستجو حاصل کار خزنده است. البته علاوه بر خزنده‌ها در هر موتور جستجو، امکانی برای معرفی سایتهای جدید نیز وجود دارد که کاربران می‌توانند با ارائه نشانی (URL) سایت مورد نظر خود آن را به موتور جستجو تحویل^{۱۱} داده و معرفی کنند.

۲. نمایه یا ایندکس

صفحات بازیابی شده در وب از طریق کار بی وقفه خزنده در یک پایگاه اطلاعاتی تحت عنوان نمایه موتور جستجو ذخیره می‌شوند. مندرجات این پایگاه مرتباً روزآمد شده و منابع جدید به آن اضافه می‌گردند. بزرگی و روزآمدی اطلاعات موجود در نمایه هر موتور جستجو وابسته به عملکرد خزنده آن است. ساختار نمایه، اندازه و حجم آن در هر موتورهای جستجوی مختلف متفاوت است. به همین دلیل جستجو با کلیدواژه‌های یکسان نتایج نسبتاً متفاوتی در موتورهای گوناگون در پی خواهد داشت. به بیان دیگر، هنگامی که کاربران کلیدواژه‌های مورد

¹⁰ . Index

¹¹ . Submit

نظر خود را در بخش جستجوی موتور کاوش دارد می کنند آنچه اتفاق می افتد جستجوی نمایه موتور جستجو بر اساس کلیدواژه های مذکور است نه جستجوی فضای وب.

۳. نرم افزار جستجو^{۱۲}

بیرونی ترین بخش هر موتور جستجو نرم افزار بازیابی آن است که به جستجو و بازیابی اطلاعات موجود در فایل نمایه براساس کلیدواژه های دریافتی از طرف کاربران می پردازد و نتایج بازیابی را نمایش می دهد. آنچه که کاربران مشاهده می کنند در واقع همین بیرونی ترین لایه موتورهای جستجو^{۱۳} است.

وقتی آنها به کمک کلیدواژه های انتخابی خود به جستجو در وب می پردازد عملاً آنچه را جستجو می کنند پایگاه اطلاعاتی (نمایه) موتور جستجو است که پیوند آنها را با سایر وب سایتها و صفحات وبی^{۱۴} برقرار می کند که قبلاً توسط خزنده شناسایی شده اند.

بسته به اینکه خزنده های موتور جستجو با چه تناوب^{۱۵} و چه عمقی^{۱۶} عمل کنند نتیجه جستجو توسط کاربر متفاوت خواهد بود، چرا که به دلیل تفاوت تناوب و عمق عملکرد خزنده ای موتورهای کاوش گوناگون حجم و نوع اطلاعات ذخیره شده در نمایه آنها با هم متفاوت می باشد و در نتیجه حاصل جستجوی یکسان در هر یک از آنها متفاوت خواهد بود. در تصاویر ذیل نمونه صفحه جستجو موتور کاوش گوگل و گوگل اسکالر دیده می شود.

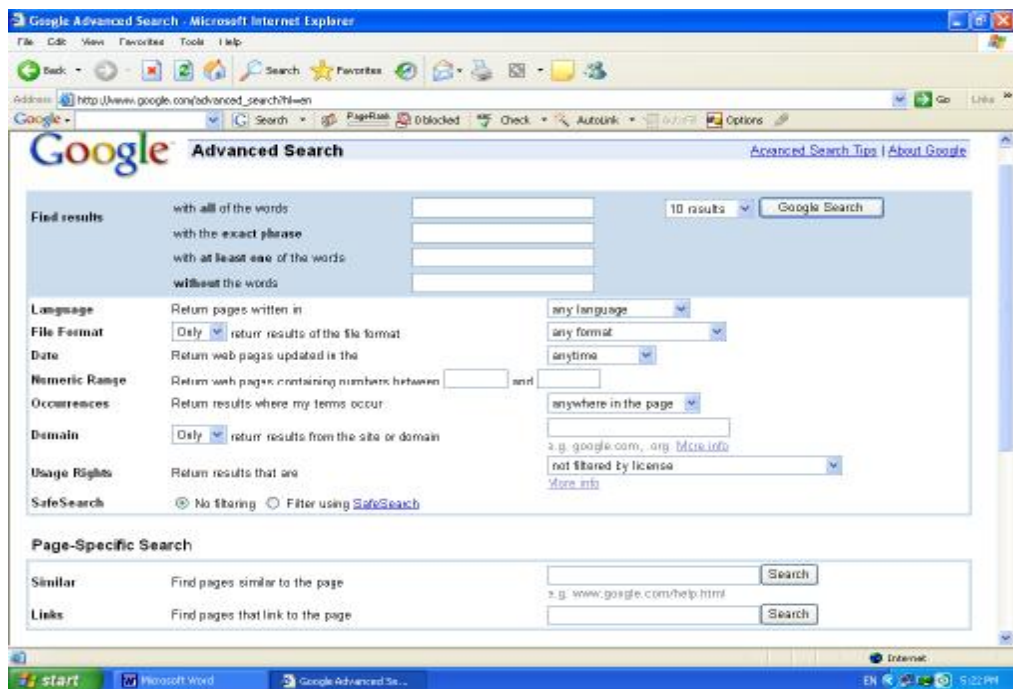
¹² . Query Processor

¹³ . Interface

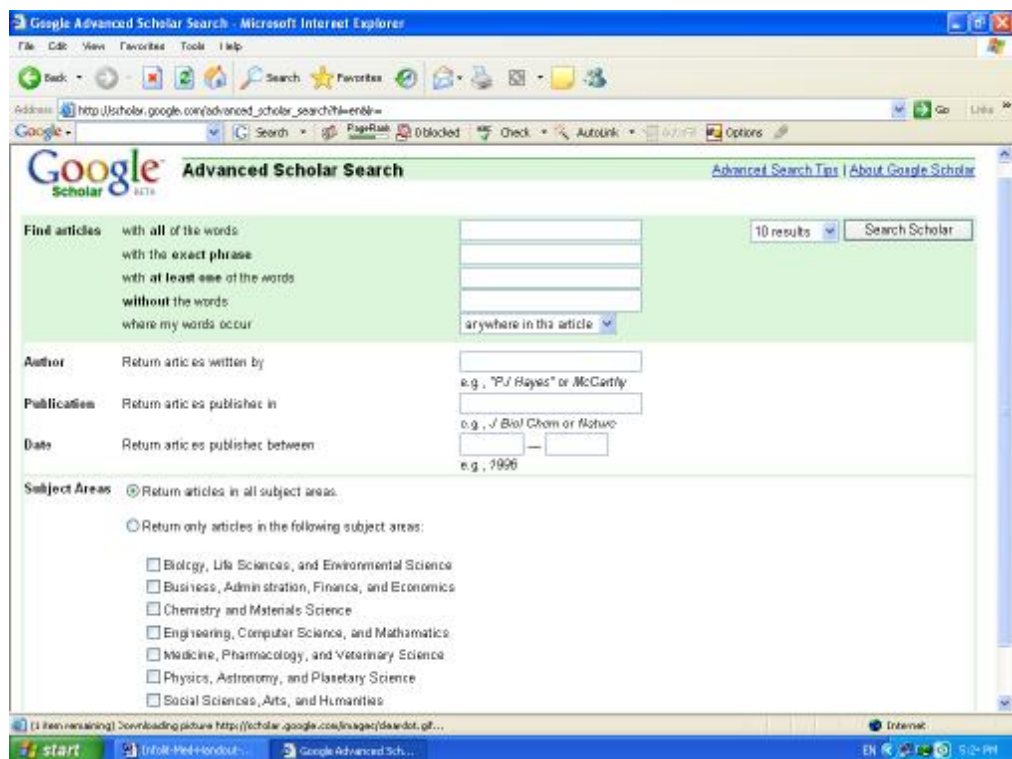
¹⁴ . Webpage

¹⁵ . Frequency of Crawling

¹⁶ . Depth of Crawling

صفحه جستجو پیشرفته گوگل

صفحه جستجو پیشرفته گوگل اسکالر

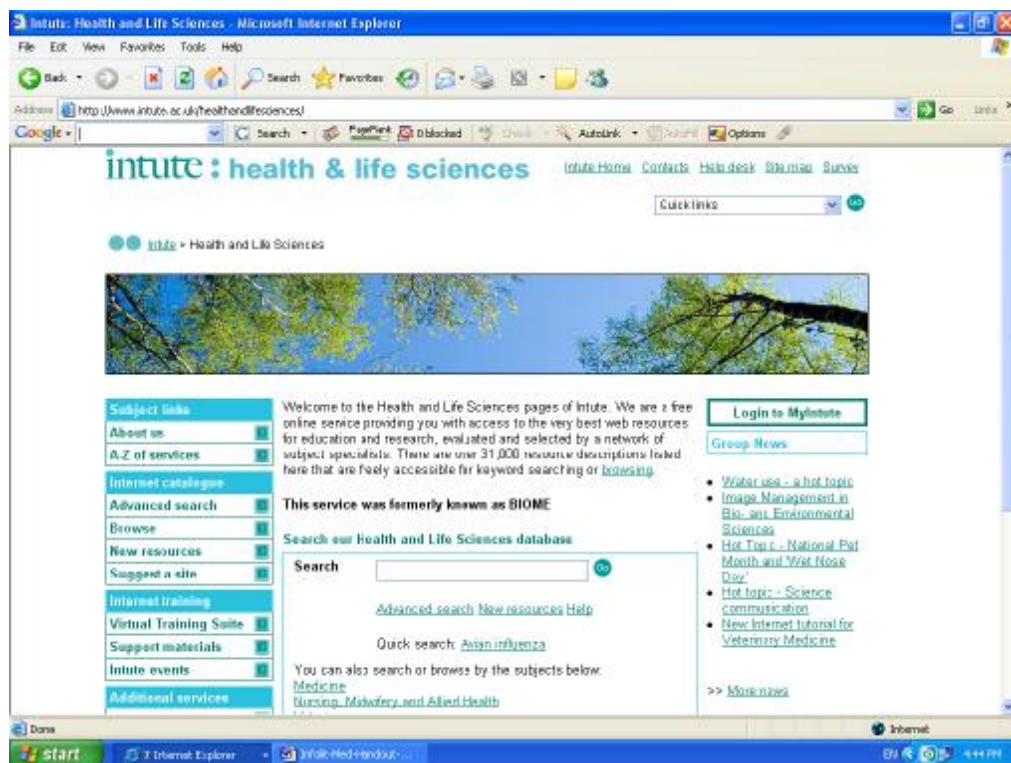
موتورهای جستجو تخصصی

علاوه بر موتورهای جستجوی عمومی موتورهای تخصصی (پایگاه های اطلاعاتی) در وب وجود دارند که به یک حوزه موضوعی خاص محدود می شوند. از مهمترین این پایگاهها در حوزه پزشکی می توان به پاب مد (PubMed) اشاره کرد. این پایگاه که توسط کتابخانه ملی پزشکی امریکا تهیه شده است، بیش از ۱۷ میلیون مقاله و سایر انواع منابع علمی را در زمینه پزشکی و علوم وابسته به آن در بر می گیرد. تصویری از صفحه جستجوی اطلاعات در این پایگاه در صفحه بعد آمده است.

این پایگاه به نشانی <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/query.fcgi?DB=pubmed> در شبکه وب دستریپذیر می باشد.

تصویری از مجله پزشکی بریتانیا که به نشانی <http://www.bmj.com> در وب وجود دارد

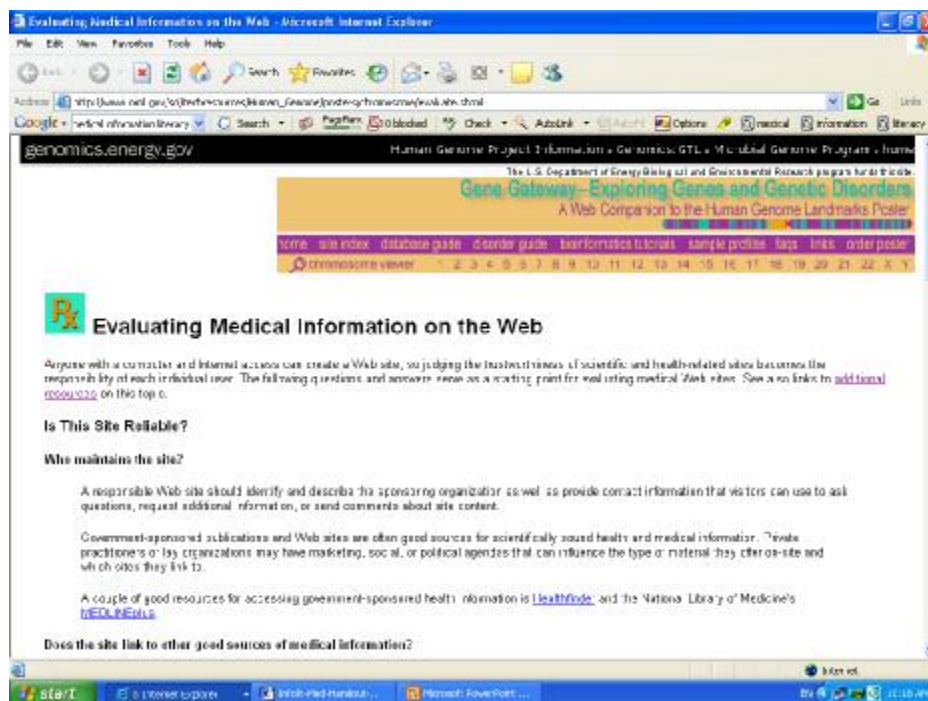
نمونه یکک دروازه اطلاعاتی که علوم زیستی را در بر می گیرد و به نشانی <http://www.intute.ac.uk/healthandlifesciences> دسترس پذیر است

چگونگی اعتبارسنجی منابع اطلاعاتی برگرفته از وب

از آنجا که کنترل و نظارت دقیقی بر تولید منابع وبی وجود ندارد؛ ارزیابی میزان اعتبار منابع وبی از اهمیت ویژه ای برخوردار است و این اهمیت در مورد منابع پزشکی مضاعف می باشد. بنابر این لازم است فرد برخوردار از سواد اطلاعاتی مهارت لازم برای ارزیابی منابع وبی را داشته باشد. معیارهای زیر برای این امر پیشنهاد می شود:

- تعیین درجه جامعیت و شمول اطلاعات ارائه شده در منبع مورد ارزیابی
- توجه به میزان تخصصی بودن مطالب ارائه شده
- تعیین میزان روزآمدی مطالب با مراجعه به ماخذ آنها
- توجه به میزان اعتبار تولید کننده (پدیدآور) و ناشر اطلاعات

- توجه به نشانی سایت مربوطه و ارتباط آن با سازمانهای معتبر در زمینه موضوعی مرتبط
- بررسی تعداد و نوع پیوندهایی بیرونی و پیوندهایی درونی سایت
- بررسی میزان کاربر پسندی با توجه به سهولت مرور و وجود امکان جستجو در سایت و نقشه سایت

نمونه یکی از منابع وبی در خصوص ارزیابی منابع اطلاعاتی

ورودگاه ها (دروازه های اطلاعات موضوعی)

یکی دیگر از روشهای دسترسی به منابع با کیفیت در وب استفاده از ورودگاه ها^{۱۷} یا دروازه های اطلاعاتی^{۱۸} است.

این منابع که معمولاً توسط متخصصین موضوعی تدوین می شوند در برگیرنده منابع معتبر می باشند. وب سایت زیر یکی از نمونه های این منابع در زمینه پزشکی است. این سایت (HealthFinder) به نشانی

<http://www.healthfinder.gov> دسترس پذیر است.

¹⁷ Portal

¹⁸ Gateway

سخن آخر

آنچه در این کارگاه آموزشی مطرح شد در واقع تلاشی بود در جهت معرفی و اشاعه مهارت‌های سواد اطلاعاتی در میان دانشجویان تحصیلات تکمیلی حوزه علوم پزشکی و رشته‌های وابسته به آن و ترغیب آنان برای فراگیری این مهارت‌ها. امید آن می‌رود شرکت کنندگان در این دوره آموزشی با مفاهیم بنیادی سواد اطلاعاتی آشنا شده باشند و اکنون بتوانند با استفاده از فناوری که در این دوره فراگرفته‌اند خود به توسعه روزافزون مهارت‌های سواد اطلاعاتی بپردازند. سواد اطلاعاتی مجموعه مهارت‌هایی است که نه تنها می‌تواند به بهبود عملکرد تحصیلی دانشجویان کمک کند، بلکه می‌تواند به عنوان منبعی برای بهبود شئون مختلف زندگی آنان نیز محسوب شود.

منابع فارسی

- بروس، س. کریستین. (۱۳۸۵). تجربیات سواد اطلاعاتی در محیط کار. ترجمه حسن صیامیان، مجید جودی و افسانه شهرابی. نما: مجله الکترونیکی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران. شماره سوم، دوره پنجم.

http://www.irandoc.ac.ir/data/e_j/vol5/siamian.htm

- پریخ، مهری. (۱۳۸۶) آموزش سواد اطلاعاتی: مفاهیم، روشها و برنامه ها. تهران: نشر کتابدار.
- زمانی، عشرت. (۱۳۸۲). استانداردهای سواد اطلاعاتی. فصلنامه اطلاع رسانی. دوره ۱۹، شماره اول و دوم. ص. ۴۱-۳۴.

- منصوریان، یزدان و نعیم آبادی، محمد. (۱۳۸۳). نقش وب سایت کتابخانه ها در ارتقاء سواد اطلاعاتی. آموزش استفاده کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی: مجموعه مقالات همایش ۱ و ۲ خرداد ۱۳۸۲، مشهد/به کوشش رحمت الله فتاحی. ص. ۴۱۶-۴۰۳) مشهد: سازمان کتابخانه ها، موزه ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی.

- نظری، مریم. سواد اطلاعاتی. (۱۳۸۴). تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
- تبجر در فناوری اطلاعات. (۱۳۸۱). تدوین کمیته سواد فناوری اطلاعاتی شورای ملی پژوهش ایالات متحده؛ ترجمه علی حسین قاسمی. - تهران: چاپار.

منابع برای مطالعه بیشتر

- آموزش استفاده کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی در کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی (۱۳۸۳). مجموعه مقالات همایش ۱ و ۲ خرداد ۱۳۸۲، مشهد. به کوشش رحمت الله فتاحی. مشهد: سازمان کتابخانه ها، موزه ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی.

- حداد، زهرا. (۱۳۸۳). "شاخصهای عملکرد سواد اطلاعاتی دانشجویان". اطلاع شناسی، سال اول، شماره ۳: ۳۹-۵۲.

۵۲.

- قاسمی، علی حسین. (۱۳۸۳). ضرورت و چگونگی آموزش سواد اطلاعاتی در توسعه و تقویت آموزش عالی.

آموزش استفاده کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی: مجموعه مقالات همایش ۱ و ۲ خرداد ۱۳۸۲، مشهد/به

کوشش رحمت الله فتاحی. ص. ۱۷۸-۱۵۳. مشهد: سازمان کتابخانه ها، موزه ها و مرکز اسناد آستان قدس

رضوی.

- قاسمی، علی حسین. (۱۳۸۵). بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان دوره های تحصیلات تکمیلی زیر

پوشش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و تدوین پیش نویس استانداردهای سواد اطلاعاتی برای آنان. پایان

نامه دکتر، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد.

- معنوی، فیروزه. (۱۳۸۳). "سواد رایانه ای: ضرورت یا هیا هو؟". اطلاع شناسی، سال اول، شماره ۳: ۵۳-۷۲.

منابع لاتین

Association of College and Research Libraries. (2000). *Information Literacy*

Competency Standards for Higher Education. Chicago: ACRL. [On-line]

<http://www.ala.org/acrl/ilcomstan.html> [Accessed 20 October 2006]

Bawden, D. (2001) "Information and digital literacies: a review of concepts." *Journal of Documentation*, 57 (2), 218-259.

Bruce, C. 1997. *The Seven Faces of Information Literacy*. Adelaide, Australia: Auslib Pr.

Bruce, C.S. (2002). "Information literacy as a catalyst for educational change: a background paper". White Paper prepared for UNESCO, the U.S. National Commission on Libraries and Information Science, and the National Forum on Information Literacy,

for use at the Information Literacy Meeting of Experts, Prague, [Online]
<http://www.nclis.gov/libinter/infolitconf&meet/papers/bruce-fullpaper.pdf>

Doherty, J; Hansen, M.; Kaya, K. K. (1999). Teaching Information Skills in the Information Age: the Need for Critical Thinking. *Library Philosophy and Practice* 1, (2)

Gordon, M., & Pathak, P. (1999). "Finding information on the World Wide Web: the retrieval effectiveness of search engines". *Information Processing and Management*, **35** (2), 141–180.

Hepworth, M. (2000). Approaches to information literacy training in higher education: challenges for librarians. *New Review of Academic Librarianship*, 6, 21-34.

Society of College, National and University Libraries (SCONUL). (1999) Information skills in higher education: a SCONUL Position Paper. London:
http://www.sconul.ac.uk/pubs_stats/pubs/99104Rev1.doc

Stubbings & Brine (2003). Reviewing electronic information literacy training packages. *Innovations in Teaching and Learning in Information and Computer Sciences* [On-line],

<http://www.ics.ltsn.ac.uk/pub/italics/issue1/stubbings/010.html>

Virkus, S. (2003) "Information literacy in Europe: a literature review." *Information Research*, 8(4), [Online]

<http://informationr.net/ir/8-4/paper159.html>

Webber S. & Johnston, B. (2002). Assessment for information literacy. Paper presented at the International conference on IT and information literacy, 20th-22nd March 2002, Glasgow, Scotland.

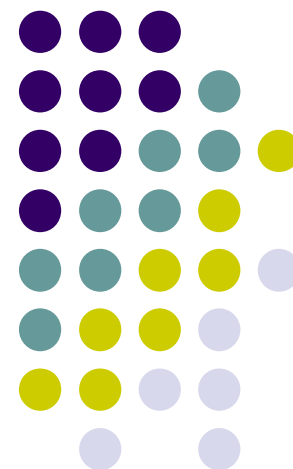
پیوست ها

- اسلاید های دوره آموزشی
- اطلاعیه برگزاری دوره آموزشی
- فرم ثبت نام در دوره های آموزشی
- برنامه زمانبندی
- فهرست شرکت کنندگان در دوره
- روش ارزیابی و امتیاز کسب شده توسط شرکت کنندگان
- تصویر گواهینامه های شرکت کنندگان در دوره

مبانی سواد اطلاعاتی: ویژه دانشجویان علوم پزشکی و بهداشت

دکتریزدان منصوریان
عضو هیات علمی دانشگاه تربیت معلم تهران

mansourian@tmu.ac.ir

محل برگزاری: پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران

آیا مایل هستید که ...

- دانشجویان شما تکالیف درسی و پروژه های دانشجویی خود را بر اساس اطلاعات موثق تدوین کنند.
- جستجوی خود را در اینترنت تنها به موتورهای جستجوی عمومی مثل گوگل محدود نکرده و به اطلاعات علمی موثق دسترسی پیدا کنند.
- اطلاعاتی که به دست می آورند را منتقدانه ارزیابی کرده و درجه روایی و صحت و درستی آن را بسنجند.
- آنان به یادگیرندگان مستقل و مادام العمر تبدیل شوند و فرایند آموزش را پس از مدرسه و دانشگاه خود به شکل علمی دنبال کنند.
- پاسخ این پرسشها در مفهوم "سواد اطلاعاتی" نهفته است ...

تعریف سواد اطلاعاتی

وبر و جانسون در سال ۲۰۰۲ در یکی از تازه ترین تعاریف سواد اطلاعاتی این مفهوم را به شرح زیر معرفی کردند:

”سواد اطلاعاتی به معنای توانایی در اتخاذ رفتار اطلاع‌یابی مناسب به منظور شناسایی اطلاعات مورد نیاز برای تامین نیازهای اطلاعاتی است، به طوری که دسترسی به اطلاعات مورد نظر به استفاده صحیح، اخلاقی و موثر از اطلاعات در جامعه منجر شود. اطلاعات مورد نیاز ممکن است از طریق هر کانال یا رسانه ای که میسر باشد به دست آید.“

تعریفی دیگر از سواد اطلاعاتی

نظری (۱۳۸۴) به نقل از «لینوکس» و «والکر» فرد باسواد اطلاعاتی را چنین تعریف می‌نمایند:

«فردی باسواد اطلاعاتی است که از مهارت‌های انتقادی و تحلیل برای فرمولبندی پرسش‌های پژوهش و ارزیابی نتایج برخوردار است و برای دستیابی به نیاز اطلاعاتی خود، مهارت‌های جستجو و دسترسی به طیف متنوعی از انواع اطلاعات را داراست. در حقیقت اکثر تعاریف حول محور گام‌های مربوط به تشخیص نیاز، طراحی استراتژی جستجو، گزینش منبع و بازپرسی، ارزیابی، تلفیق، و استفاده از اطلاعات دور می‌زنند».

سه اصل مشترک در تعاریف سواد اطلاعاتی

پریخ (۱۴: ۱۳۸۶) با مرور نوشتارها در زمینه تعریف سواد اطلاعاتی مفاهیم اصلی که در تمام این تعریفها مشترک است را به شرح ذیل بر شمرده است:

- توانایی شناسایی درست منابع اطلاعاتی،
- توانایی دسترسی به آنها،
- توانایی استفاده هدفمند از منابع اطلاعاتی شناسایی شده.

اجزاء سواد اطلاعاتی

آدانسن و نردلی (۲۰۰۳) بر سه نوع اصلی از سواد اطلاعاتی تاکید کردند. آنها بر این باورند که تنها افرادی مجهز به سواد اطلاعاتی تلقی می‌شوند که واجد سه دسته از تواناییها شامل تواناییهای فنی (سواد رایانه ای)، تواناییهای ذهنی (سواد عمومی یا سواد سنتی) و تواناییهای ارتباطی، که معمولاً دو گروه قبلی را در بر می‌گیرد، باشند. آنها برای هر یک از این جنبه ها سطوح مختلفی از مبتدی تا عالی قایل هستند و سواد اطلاعاتی را به عنوان مجموعی از این سه دسته ارزیابی می‌کنند.

سواد اطلاعاتی یا سواد رایانه ای؟

- در بعضی منابع سواد اطلاعاتی وابسته و گاهی مترادف با مهارت‌های فناوری اطلاعات تلقی شده است.
- گرچه مهارت‌های فناوری اطلاعات جزئی از سواد اطلاعاتی محسوب می‌شود اما این دو مفاهیمی یکسان نیستند.
- به نظر می‌رسد که واژه مهارت‌های اطلاعاتی در این زمینه مناسبتر بوده و از جامعیت بیشتری برخوردار باشد.
- مهارت‌های فناوری اطلاعات خود شامل (۱) مهارت‌های اولیه (مثل استفاده از صفحه کلید، موشواره، چاپگر و مدیریت فایلها) (۲) آشنایی با نرم افزارهای استاندارد (مانند نرم افزارهای آفیس و پایگاههای اطلاعاتی) (۳) کاربری شبکه (نظیر پست الکترونیکی، موتورهای جستجو و مرورگرهای وب) است.

۱۰ عامل که بر اهمیت سواد اطلاعاتی افزوده است

- ۱ گسترش روزافزون فناوریهای اطلاعاتی و ارتباطی و پیوند مستمر آنها با زندگی روزمره افراد.
- ۲ توسعه آموزش عالی بویژه در مقاطع تحصیلات تکمیلی و تنوع دانشجویان و دوره های آموزشی.
- ۳ تغییر در شیوه ها و رویکردهای آموزشی و توجه بیشتر به جایگاه تفکر انتقادی در آموزش.
- ۴ تخصصی تر شدن زمینه های مطالعاتی و تحقیقاتی در همه رشته های علمی.
- ۵ انفجار اطلاعات، آلودگی اطلاعات و ضرورت استخراج منابع مناسب و معتبر.

۱۰ عامل که بر اهمیت سواد اطلاعاتی افزوده است

- ۱ گسترش دوره های آموزش از راه دور و محبوبیت آن در میان طبقات جامعه از جمله افراد شاغل.
- ۲ افزایش تنوع در موضوعها و شکل منابع اطلاعاتی.
- ۳ آشفته گی موجود در سازماندهی و اعتبار منابع الکترونیکی دسترس پذیر از اینترنت.
- ۴ توجه بیشتر به ضرورت آموزش همگانی و آموزش مادام العمر.
- ۵ نیاز به همگامی با پیشرفتهای برق آسای فناوری.

مدل سواد اطلاعاتی اسکانل (SCONUL)

انجمن کتابخانه های دانشگاهی و ملی انگلستان در سال ۱۹۹۹ مدلی را که از هفت مولفه اصلی تشکیل شده برای تبیین مفهوم سواد اطلاعاتی ارائه کرده است.

همانطور که در این مدل (اسلاید بعد) نشان داده شده است توانایی هر فرد در تشخیص نیاز اطلاعاتی نخستین جز سواد اطلاعاتی او و مقدمه مهارت های بعدی محسوب می شود. بدیهی است اگر افراد در تشخیص و تبیین آنچه که به آن نیاز دارند موفق نباشند، بعید است توفیقی در مراحل بعدی کسب کنند.

اصل دوم و سوم مدل سواد اطلاعاتی اسکانل (SCONUL)

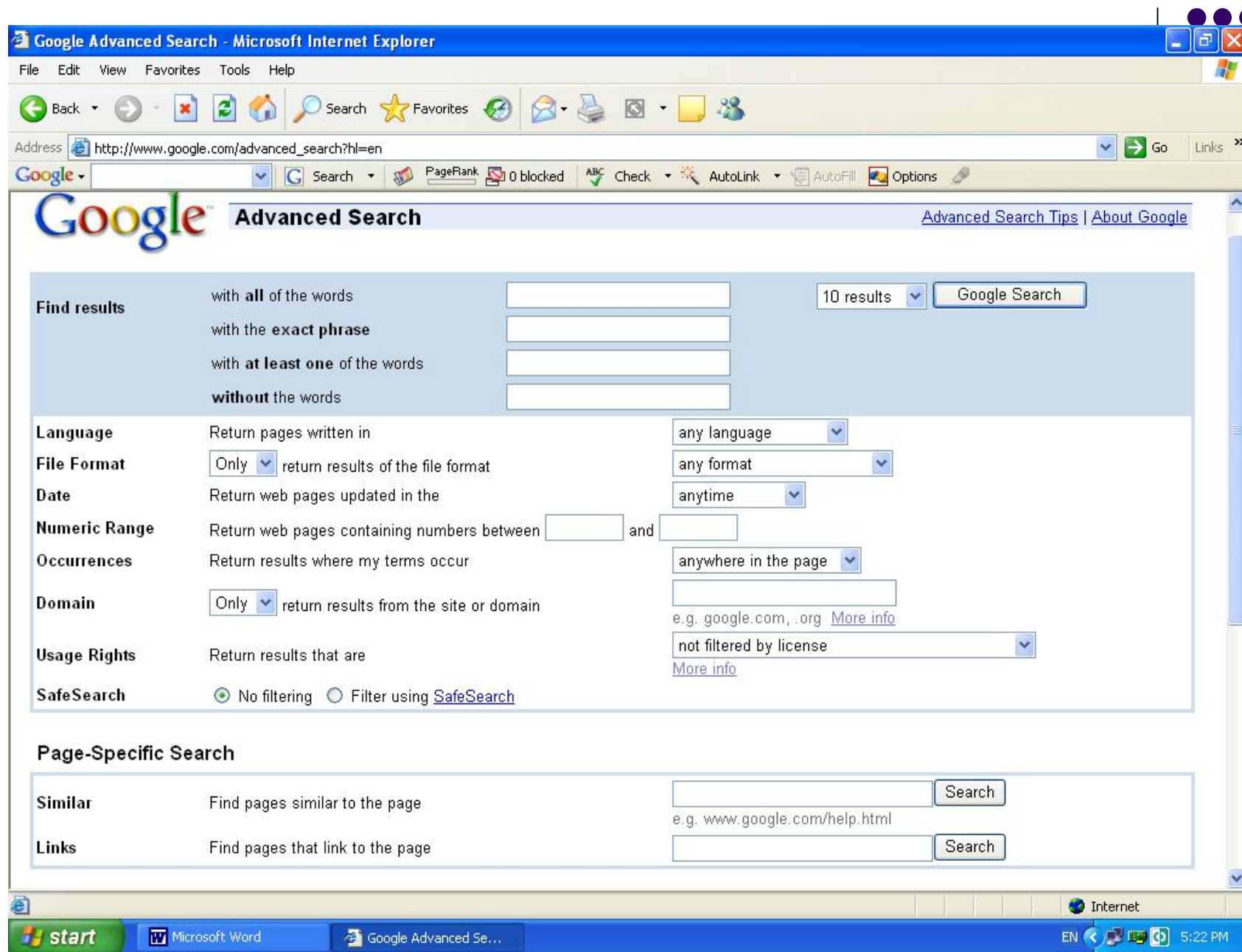
■ اصل دوم شناسایی روشهای دسترسی به اطلاعات است. این مرحله شامل شناخت منابع اطلاعاتی مناسب اعم از منابع چاپی و الکترونیکی و گزینش مناسبترین منابع است.

■ سومین اصل توانایی تدوین استراتژی جستجو در منابع برگزیده است. این مهارت خود مستلزم کسب آگاهی لازم نسبت به ساختار پایگاههای اطلاعاتی و سایر منابع است.

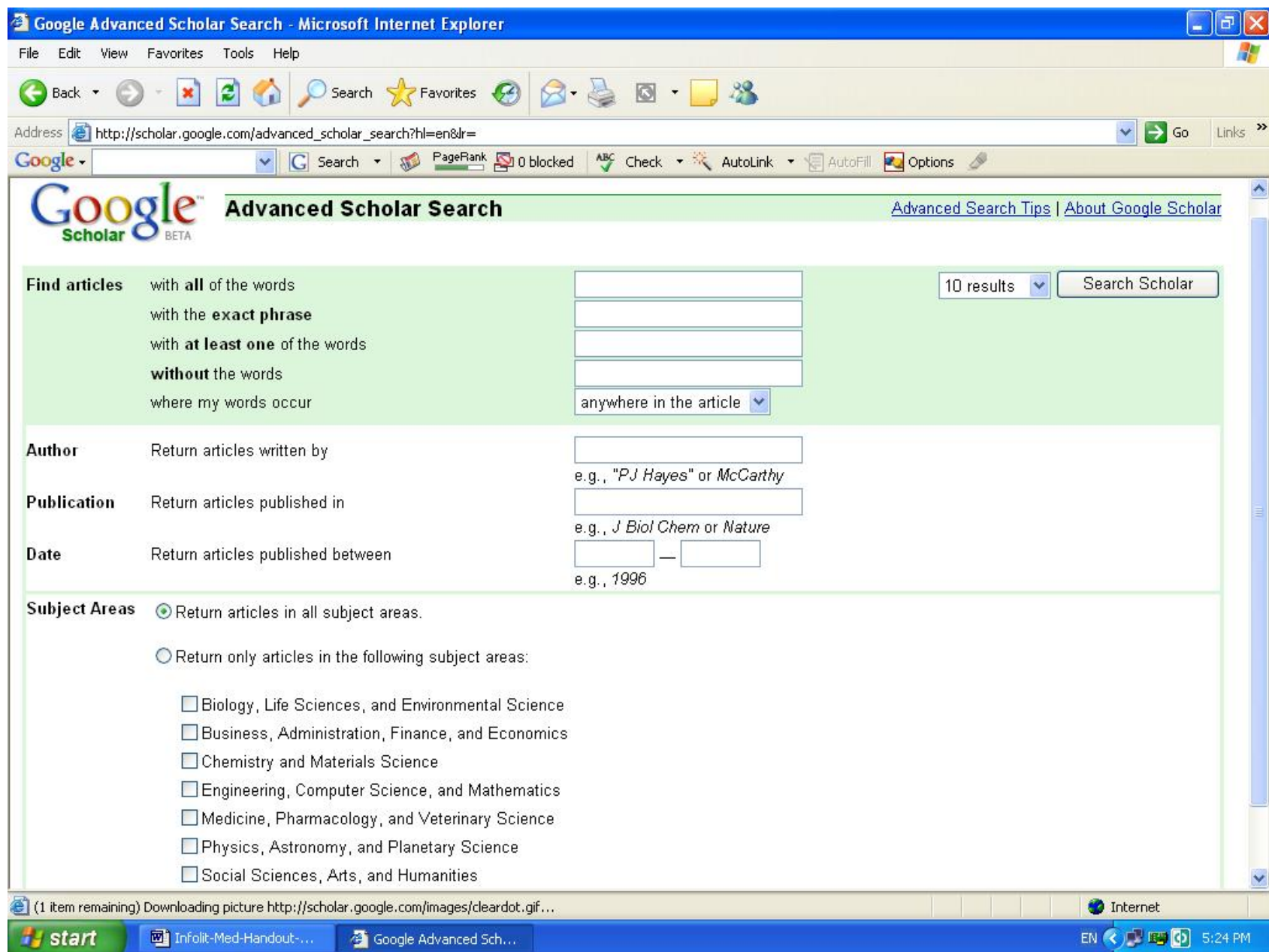

اصل چهارم و پنجم مدل سواد اطلاعاتی اسکانل (SCONUL)

- اصل چهارم به مهارت‌های جستجو و بازیابی اطلاعات مثل آگاهی از امکانات جستجوی پیشرفته اشاره دارد. این اصل همچنین توانایی در استفاده از فناوریهای اطلاعاتی و ارتباطی و استفاده بهینه از خدمات نمایه سازی و چکیده نویسی و نمایه های استنادی و استفاده از خدمات آگاهی رسانی جاری برای به روز ماندن را نیز در بر می گیرد.
- مرحله یا به بیان دیگر اصل پنجم مربوط به دانش استفاده کنندگان درباره چگونگی ارزیابی و مقایسه منابع و معیارهای ارزیابی آنها و همچنین آگاهی از بحث کیفیت منابع و چگونگی تعیین اعتبار آنها می باشد.

صفحه جستجوی پیشرفته در گوگل

صفحه جستجوی پیشرفته در گوگل اسکالر

اصل ششم و هفتم مدل سواد اطلاعاتی

اسکانل

(SCONUL)

- اصل ششم به مهارت افراد در استفاده از اطلاعات به دست آمده و مرتبط ساختن آن با دانسته های قبلی دلالت دارد. کسب این مهارتها مستلزم دانستن روشهای استناد دهی و رعایت اصولی قانونی مثل حقوق پدید آورندگان می باشد.
- سرانجام اصل هفتم عبارت است از توانایی آمایش اطلاعات و مشارکت در تولید دانش جدید. این اصل در واقع یکی از اهداف اصلی آموزش عالی است.

هفت اصل سواد اطلاعاتی بر گرفته از

Information skills in higher education: a SCONUL Position Paper (1999)

استاندارد مهارت سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی

بر اساس "استاندارد مهارت سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی" انجمن کتابخانه های دانشگاهی و پژوهشی امریکا (۲۰۰۰) یک فرد برخوردار از سواد اطلاعاتی از ویژگیهای زیر برخوردار است:

- توانایی در تعیین درجه نیاز به اطلاعات
- توانایی در دسترسی موثر و بهینه به منابع اطلاعاتی
- آگاهی از چگونگی ارزیابی منتقدانه منابع اطلاعاتی و مآخذهای آنها
- مهارت در ایجاد پیوند بین اطلاعات برگرفته از منابع اطلاعاتی و دانسته های قبلی خود
- توانایی به کار گیری و استفاده بهینه از اطلاعات به دست آمده برای انجام مقصود موردنظر
- اطلاع از ملاحظات قانونی، اقتصادی و اجتماعی مربوط به استفاده و دسترسی به اطلاعات (مثل حقوق مولف، شیوه استناد دهی و موارد مشابه)

استاندارد اول: دانشجو با سواد اطلاعاتی ماهیت و گستره اطلاعات مورد نیاز را تشخیص می دهد

- نیاز اطلاعاتی خود را به روشنی تبیین می کند.
- با شرکت در بحث های کلاسی، مشورت با افراد و همچنین بحث های الکترونیکی موضوع تحقیق خود را مشخص و اطلاعات مورد نیاز خود را شناسایی می کند.
- مسئله مورد پژوهش را مشخص و سئوال های پژوهش را تنظیم می کند.
- طیف متنوعی از منابع عمومی اطلاعات را شناسایی می کند.
- نیاز اطلاعاتی تحقیق را تعریف، بازبینی و اصلاح می کند.
- برای اطلاعات مورد نیاز مفاهیم اصلی و واژه های کلیدی مشخص می کند.
- اطلاعات موجود را با تجربیات قبلی ترکیب میکند تا اطلاعات جدیدی ساخته شود.

استاندارد دوم: دانشجو با سواد اطلاعاتی، به شکلی موثر و کارآمد به

اطلاعات مورد نیاز دسترسی پیدا می کند

- مناسبترین روشهای جستجو و نظامهای بازیابی اطلاعات را برای دستیابی بهینه به اطلاعات مورد نیاز انتخاب می کند.
- نظامهای مختلف کاوش را بکار می گیرد تا اطلاعات را در قالبهای گوناگون بازیابی کند و استراتژی مناسب جستجو در منابع را شناسایی و تدوین می کند.
- مؤثرترین شیوههای دستیابی به اطلاعات را از میان روشهای جستجو و یا نظامهای بازیابی اطلاعات انتخاب می کند.
- به بازبینی استراژی جستجو و انتخاب مناسبترین کلیدواژه ها از درون اصطلاحنامه های مرتبط می پردازد.
- برای بازیابی اطلاعات مورد نیاز از خدمات قابل دسترس مانند امانت بین کتابخانه ای و تحویل مدرک، بهره می گیرد.

استاندارد سوم: دانشجو با سواد اطلاعاتی اطلاعات بازیابی شده و
ماخذ آن را به صورت منتقدانه ارزیابی می کند و اطلاعات انتخاب
شده را با مبنای دانشی و نظام ارزشی خود تلفیق می کند.

ایده‌های اصلی را که لازم است از اطلاعات گردآوری شده
استخراج شود را تلخیص می کند.

از معیارهای مدون برای ارزیابی میزان صحت، دقت، مناسبت و
وثوق اطلاعات و ماخذ آنها بهره می گیرد.

از ایده‌های اصلی برای ساخت مفاهیم جدید استفاده می کند.

ارزش افزوده، تضادها، یا سایر ویژگیهای اطلاعات را تعیین و دانش
جدید را با دانش قبلی مقایسه می کند.

از طریق گفتگو با متخصصان موضوعی، و متبحران به اعتبار بخشی
به درک و تفسیر خود از اطلاعات می پردازد.

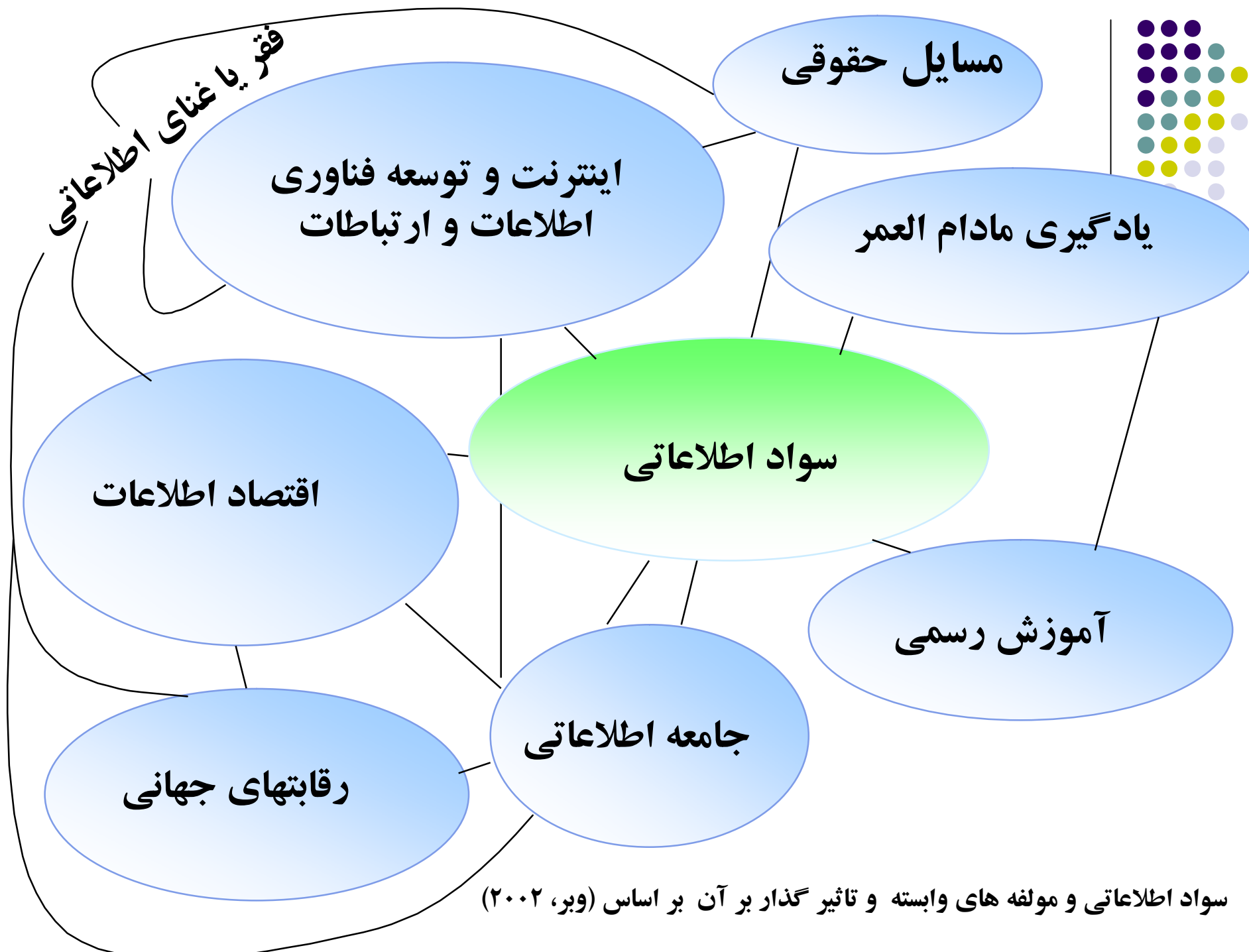
استاندارد چهارم: دانشجوی باسواد اطلاعاتی به صورت انفرادی یا به عنوان عضوی از یک گروه اطلاعات را برای انجام هدفی خاص به صورت مؤثر مورد استفاده قرار می‌دهد.

- | اطلاعات جدید و قبلی را برای طرح ریزی و خلق محصول یا عملکردی ویژه بکار می‌برد.
- | فرایند توسعه را برای محصول یا عملکرد مورد نظر واریسی و بازبینی می‌کند.
- | محصول یا عملکرد را به شکل مؤثری با دیگران در چرخه ارتباطی قرار می‌دهد.
- | دفتر ثبت وقایع یا کارنامه‌ای از فعالیتهای مرتبط با فرایند جستجو، ارزیابی، و ارتباطات را تدوین و نگهداری می‌کند.
- | در خصوص موفقیتها، شکستها، و استراتژیهای جایگزین تأمل می‌کند.
- | اطلاعات جدید و قبلی را تلفیق می‌کند به طوری که اهداف محصول یا عملکرد را پشتیبانی کنند.
- | محصول یا عملکرد به دست آمده را به شکل مؤثری در اختیار دیگران نیز قرار می‌دهد.

استاندارد پنجم: دانشجوی باسواد اطلاعاتی مباحث اقتصادی، قانونی، و اجتماعی مربوط به استفاده از اطلاعات را درک می کند و با رعایت اصول اخلاقی و قانونی به اطلاعات دسترسی می یابد و از آنها استفاده می کند.

- مباحث مربوط به حفظ حریم خصوصی افراد و امنیت در محیطهای چایی و الکترونیکی را می شناسد.
- موضوعات مرتبط با دسترسی آزاد در مقابل دسترسی غیر رایگان به اطلاعات را می شناسد.
- از قوانین، مقررات، سیاستهای سازمانی، و آداب مربوط به دسترسی و استفاده از منابع اطلاعات پیروی می کند.
- به خاطر استفاده از منابع اطلاعات برای تولید محصول یا عملکرد خود از تولید کنندگان اطلاعات قدردانی می کند.
- نظام مستندسازی و رجاع دهی مناسبی برمی گزیند و به صورت یکسان از آن برای ذکر منابع بهره می گیرد.

عوامل مرتبط با فردی با سواد اطلاعاتی (و بر ۲۰۰۲)

جنبه های مختلف در برنامه درسی مبتنی بر سواد اطلاعاتی

توانایی در استفاده از ابزارها

- *Tool literacy*
- *Resource literacy*
- *Social-structural literacy*
- *Research literacy*
- *Publishing literacy*

توانایی استفاده از منابع

سواد ساختاری- اجتماعی

سواد پژوهشی

سواد انتشاراتی

ACRL, Information Literacy in a Nutshell, Basic Information for
Academic Administration and Faculty

<http://www.ala.org/ala/acrl/acrlissues/acrlinfolit/infolitoverview/infolitforfac/infolitfaculty.htm>

برخی از روشهای آموزش مبتنی بر سواد اطلاعاتی

۱. تاکید بر رویکرد مبتنی بر پرسش در آموزش
 ۲. تدوین تکالیفی که مستلزم ارزیابی منابع و تولید دانش باشد
 ۳. توسعه تعامل بین یادگیرنده و آموزگار
 ۴. تشویق دانش آموزان و دانشجویان به مشارکت در آموزش
 ۵. گسترش تعامل بین کتابداران و معلمان
 ۶. استفاده از تکنیکهای خودآموز و آزمونهای جدید
1. Inquiry approach to learning
 2. Analysis, synthesis, evaluation and reflection
 3. Professor acts as facilitator
 4. Motivates students to participate
 5. Faculty-Librarian Collaboration
 6. Research journal, Research portfolio, Annotated bibliography, Essay examination and Self-assessment

سواد اطلاعاتی ، توسعه تفکر انتقادی و خلاقیت

■ آموزش سواد اطلاعاتی به توسعه تفکر انتقادی کمک می کند و به توسعه خلاقیت نیز می انجامد.

■ دانش آموزان و دانشجویان برخوردار از سواد اطلاعاتی می توانند:

■ ایده های تازه را گسترش دهند.

■ ذهنی پرسشگر خواهند داشت.

■ به گسترش دانش خود علاقه مند هستند.

■ روشهای مطالعه فعالانه را می آموزند.

■ به یادگیران مستقل و مادام العمر تبدیل می شوند.

CREATING CREATIVITY

خلق خلاقیت

- I THINK OF MANY IDEAS (FLUENCY)
- I THINK OF VARIED IDEAS (FLEXIBILITY)
- I THINK OF UNUSUAL IDEAS (ORIGINALITY)
- I ADD TO IDEAS TO MAKE THEM BETTER (ELABORATION)

اندیشیدن به چندین ایده (پویای ذهن)

اندیشیدن به جنبه های مختلف (انعطاف پذیری)

اندیشیدن به ایده های نو (نوآوری)

پروراندن ایده های دیگران (تبیین)

سواد اطلاعاتی: آموزش و پژوهش

- جنبه های آموزشی سواد اطلاعاتی و جنبه های پژوهشی آن کاملاً به هم پیوسته است.
- آموزش سواد اطلاعاتی در سطوح مختلف (از آموزش ابتدایی در دبستان تا آموزش عالی در دانشگاه) فراهم آورنده مواد پژوهشی در مورد این موضوع است.
- نتایج پژوهشی در مورد سواد اطلاعاتی می تواند در خدمت ارتقاء مبانی و روشهای آموزش آن در آید.
- زمینه های پژوهشی فراوانی در این حوزه وجود دارد.

بحث و نتیجه

- گسترش سواد اطلاعاتی فرایندی مقطعی و گذرا نیست و نیازمند آموزش مستمر و مادام العمر است.
- رسیدن به جامعه ای برخوردار از سواد اطلاعاتی مستلزم همکاری و تعامل پیوسته بخشهای آموزشی آن، کتابداران و متخصصان اطلاع رسانی است.
- در این میان نقش کتابداران واجد اهمیت است. آنچه که اهمیت دارد آگاهی کتابداران نسبت به نیازهای کاربران و بویژه نیاز آنان برای یادگیری مهارتهای سواد اطلاعاتی است.
- خوشبختانه پیشرفتهای اخیر در زمینه طراحی سایتهای تعاملی و گسترش روز افزون دسترسی افراد به اینترنت فرصت مناسبی برای تحقق این هدف محسوب می شود.

منابع فارسی

۱ | بروس، س. کریستین. (۱۳۸۵). تجربیات سواد اطلاعاتی در محیط کار. ترجمه حسن صیامیان، مجید جودی و افسانه شهرابی. نما: مجله الکترونیکی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران. شماره سوم، دوره پنجم.

http://www.irandoc.ac.ir/data/e_j/vol5/siamian.htm

۱ | پریرخ، مهری. (۱۳۸۶) آموزش سواد اطلاعاتی: مفاهیم، روشها و برنامه ها. تهران: نشر کتابدار.

۱ | زمانی، عشرت. (۱۳۸۲). استانداردهای سواد اطلاعاتی. فصلنامه اطلاع رسانی. دوره ۱۹، شماره اول و دوم. ص. ۴۱-۳۴.

ادامه منابع فارسی

- ۱ منصوریان، یزدان و نعیم آبادی، محمد. (۱۳۸۳). نقش وب سایت کتابخانه ها در ارتقاء سواد اطلاعاتی. آموزش استفاده کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی: مجموعه مقالات همایش ۱ و ۲ خرداد ۱۳۸۲، مشهد/ به کوشش رحمت الله فتاحی. ص. ۴۱۶-۴۰۳) مشهد: سازمان کتابخانه ها، موزه ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی.
- ۱ نظری، مریم. سواد اطلاعاتی. (۱۳۸۴). تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
- ۱ تبهر در فناوری اطلاعات. (۱۳۸۱). تدوین کمیته سواد فناوری اطلاعاتی شورای ملی پژوهش ایالات متحده؛ ترجمه علی حسین قاسمی. - تهران: چاپار.

منابع برای مطالعه بیشتر

- ۱ آموزش استفاده کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی در کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی (۱۳۸۳). مجموعه مقالات همایش ۱ و ۲ خرداد ۱۳۸۲، مشهد. به کوشش رحمت الله فتاحی. مشهد: سازمان کتابخانه ها، موزه ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی.
- ۲ حداد، زهرا. (۱۳۸۳). "شاخصهای عملکرد سواد اطلاعاتی دانشجویان". اطلاع شناسی، سال اول، شماره ۳: ۳۹-۵۲.
- ۳ قاسمی، علی حسین. (۱۳۸۵). بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان دوره های تحصیلات تکمیلی زیر پوشش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و تدوین پیش نویس استانداردهای سواد اطلاعاتی برای آنان. پایان نامه دکتر، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد.
- ۴ معنوی، فیروزه. (۱۳۸۳). "سواد رایانه ای: ضرورت یا هیا هو؟". اطلاع شناسی، سال اول، شماره ۳: ص ۵۳-۷۲.

منابع لاتین

- I Association of College and Research Libraries. (2000). [Information Literacy Competency Standards for Higher Education](#). Chicago: ACRL. [On-line] <http://www.ala.org/acrl/ilcomstan.html>
- I American Library Association. Presidential Committee on Information Literacy (1989). Final Report. Chicago: American Library Association
- I Bawden, D. (2001) "Information and digital literacies: a review of concepts." Journal of Documentation, 57 (2), 218-259.
- I Bruce, C.S. (2002). "Information literacy as a catalyst for educational change: a background paper". White Paper prepared for UNESCO, the U.S. National Commission on Libraries and Information Science, and the National Forum on Information Literacy, for use at the Information Literacy Meeting of Experts, Prague, [Online] <http://www.nclis.gov/libinter/infolitconf&meet/papers/bruce-fullpaper.pdf>

ادامہ منابعی لاتین ...

- | Doherty, J; Hansen, M.; Kaya, K. K. (1999). Teaching Information Skills in the Information Age: the Need for Critical Thinking. Library philosophy and practice 1, (2)
<http://www.webpages.uidaho.edu/~mbolin/doherty.htm>
- | Hepworth, M. (2000). Approaches to information literacy training in higher education: challenges for librarians. New Review of Academic Librarianship, 6, 21-34.
- | Society of College, National and University Libraries (SCONUL). (1999) *Information skills in higher education: a SCONUL Position Paper*. London: SCONUL
http://www.sconul.ac.uk/pubs_stats/pubs/99104Rev1.doc
- | Stubbings & Brine (2003). Reviewing electronic information literacy training packages. Innovations in Teaching and Learning in Information and Computer Sciences [On-line], 2 (1).
<http://www.ics.ltsn.ac.uk/pub/italics/issue1/stubbings/010.html>

ادامه منابع لاتین ...

- Virkus, S. (2003) "Information literacy in Europe: a literature review." Information Research, 8(4), [Online] <http://informationr.net/ir/8-4/paper159.html>
- Webber S. & Johnston, B. (2002). Assessment for information literacy. Paper presented at the International conference on IT and information literacy, 20th-22nd March 2002, Glasgow, Scotland.

اطلاعیه برگزاری دوره آموزشی

۱. مشخصات دوره آموزشی:

۱-۱. عنوان دوره: سواد اطلاعاتی پیشرفته؛ ویژه کارشناسان کتابخانه‌های علوم پزشکی و بهداشت، دانشجویان دکترای حرفه‌ای و تخصصی و اعضای هیئت علمی گروه علوم پزشکی

۱-۲. مدرس: دکتر یزدان منصوریان

۱-۳. کد دوره: ۸۶۵/۱

۱-۴. هدف از برگزاری دوره:

توانمند سازی اعضای هیات علمی و دانشجویان رشته‌های علوم پزشکی و کارشناسان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی پزشکی با مهارت‌های سواد اطلاعاتی و تبیین کاربردهای خاص آن در زمینه رشته تحصیلی آنان هدف اصلی این کارگاه آموزشی را به خود اختصاص می‌دهد. با توجه به گستردگی و تنوع منابع موجود در زمینه علوم پزشکی از یک سو و اهمیت استفاده بهینه از این منابع از سوی دیگر، برخورداری از مهارت‌های سواد اطلاعاتی برای دانشجویان و متخصصان علوم پزشکی از اهمیت مضاعفی برای آنان خبر می‌دهد. گرچه در این دوره بحث اولیه بر اساس تعریف سواد اطلاعاتی و مولفه‌های آن شکل می‌گیرد اما تاکید ویژه در آن بر مباحث و منابع علمی موجود در علوم پزشکی و رشته‌های وابسته به آن می‌باشد.

۱-۵. روش ارائه مطالب: ارائه مباحث نظری توسط مربی و جلسات بحث گروهی.

۱-۶. روش ارزیابی پایانی: آزمون کتبی

۱-۷. زمان و مدت: چهارشنبه ۸۶/۳/۲ از ساعت ۸/۱۵ الی ۱۵/۳۰، و پنجشنبه ۸۶/۳/۳ از ساعت ۸/۱۵ الی ۱۵/۳۰

۱-۸. مهلت ثبت نام: از ۸۶/۲/۱۹ الی ۸۶/۲/۳۱

۱-۹. مکان برگزاری: تهران، خیابان انقلاب، خیابان فلسطین جنوبی، پلاک ۴، مدیریت آموزش پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران، واحد ۲، اتاق ۲۰۳

۱-۱۰. تسهیلات دوره شامل:

پذیرایی و ناهار شرکت کنندگان به عهده پژوهشگاه می‌باشد، به شرکت کنندگان گواهی حضور در دوره ارائه خواهد شد.

۲. شرایط شرکت در دوره:

۲-۱. شرایط ورود به دوره: دوره برای کلیه دانشجویان دکتری و اعضای هیأت علمی دانشگاهها و موسسه‌های علمی و پژوهشی گروه علوم پزشکی و بهداشت و کارشناسان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع رسانی پزشکی برگزار خواهد شد.

۲-۲. هزینه شرکت در دوره: ۶۰۰۰۰۰ ریال، به شماره حساب ۹۰۲۲۱ نزد بانک ملی شعبه دانشگاه تهران به حساب مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران

۲-۳. فهرست مدارک مورد نیاز: تکمیل و ارسال فرم ثبت نام، فیش پرداختی

* لطفا قبل از واریز وجه از ظرفیت دوره مطلع شوید (ظرفیت دوره ۱۶ نفر)

فرم ثبت نام و فیش پرداختی را از طریق دورنگار شماره ۶۶۹۵۴۶۲۲ و یا پست الکترونیکی edu@irandoc.ac.ir، به پژوهشگاه ارسال کنید و در روز آغاز دوره اصل مدارک را تحویل مسئول ثبت نام دهید.

ج- مشخصات مسئول ثبت نام:

پست الکترونیکی: edu@irandoc.ac.ir

تلفن: ۶۶۹۵۴۶۲۲ - ۰۲۱

نام و نام خانوادگی: خانم عزیزآبادی

پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران
Iranian Research Institute
for Scientific Information
and Documentation
(IRANDOC)

بسمه تعالی

مدیریت آموزش

شماره فرم: (۱۱۰) ف.آ.

فرم ثبت نام در دوره‌های آموزشی

نام:									
نام خانوادگی: (در صورتی که بیشتر از ۱۰ حرف می باشد می توانید در هر خانه دو حرف وارد کنید)									
نام پدر:									
شماره شناسنامه:									
کد ملی:									
آخرین مدرک تحصیلی:									
رشته:									
شغل:									
شماره تلفن:									
شماره نمابر:									
پست الکترونیکی:									
@									
نشانی:									
عنوان دوره‌های انتخابی									
کد دوره									
۸۶۵/۱									
۱- سواد اطلاعاتی پیشرفته؛ ویژه کارشناسان کتابخانه‌های علوم پزشکی و بهداشت، دانشجویان دکترای حرفه‌ای و تخصصی و اعضای هیئت علمی گروه علوم پزشکی									
هزینه شرکت در دوره:									
" شرکت در دوره رایگان است									
b هزینه شرکت در دوره مبلغ ۶۰۰۰۰۰ ریال است.									
* مبلغ ۶۰۰۰۰۰ ریال در وجه مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران به شماره حساب ۹۰۲۲۱ بانک ملی شعبه دانشگاه تهران واریز و فیش واریز نقدی را همراه فرم ثبت نام ارسال کردم.									
امضاء شرکت کننده									

برنامه زمانبندی دوره آموزشی سواد اطلاعاتی پیشرفته؛ ویژه کارشناسان کتابخانه‌های علوم پزشکی و بهداشت،
دانشجویان دکترای حرفه‌ای و تخصصی و اعضای هیئت علمی گروه علوم پزشکی

مدرس: جناب آقای دکتر یزدان منصوریان

برنامه روزانه کلاسها			
روز های هفته	تاریخ برگزاری	ساعات برگزاری	زمان استراحت و پذیرایی
چهارشنبه	۸۶/۳/۲	۸/۱۵-۱۰	۱۰-۱۰/۱۵
		۱۰/۱۵-۱۲	۱۲ الی ۱۳ (نماز و ناهار)
		۱۳/۳۰-۱۵/۱۵	۱۵/۱۵-۱۵/۳۰
پنجشنبه	۸۶/۳/۳	۸/۱۵-۱۰	۱۰-۱۰/۱۵
		۱۰/۱۵-۱۲	۱۲ الی ۱۳ (نماز و ناهار)
		۱۳/۳۰-۱۵/۱۵	۱۵/۱۵-۱۵/۳۰

بسمه تعالی
مدیریت آموزش

فهرست شرکت کنندگان در دوره آموزشی

شماره فرم: (۱۱۰) ف.آ.

عنوان دوره آموزشی: آشنایی با سواد اطلاعاتی پیشرفته ، گروه علوم پزشکی										
نام و نام خانوادگی مربی دوره: جناب آقای دکتر یزدان منصوریان										
کد دوره: ۸۶۵/۱										
ردیف	نام و نام خانوادگی	سازمان محل خدمت	عنوان پست سازمانی	حضور و غیاب						
				چهارشنبه ۱۳۸۶/۳/۲			پنج شنبه ۱۳۸۶/۳/۳			توضیحات
				جلسه اول	جلسه دوم	جلسه سوم	جلسه چهارم	جلسه پنجم	جلسه ششم	
۱	فاطمه رضایی افخم	فرهنگستان علوم پزشکی	عضو هیئت علمی	P	P	P	P	P	P	
۲	بهروز حیدری	دانشگاه علوم پزشکی اراک	کارمند کتابخانه	P	P	P	P	P	P	
۳	فرشته نوروزی روشنوند	دانشکده پرستاری و مامایی مشهد	کتابدار	P	P	P	P	P	P	
۴	معصومه رحمتی سردشت	دانشکده پرستاری و مامایی مشهد	کتابدار	P	P	P	P	P	P	
۵	نادیا حاجی عزیزی	پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران	کارمند	P	P	P	P	P	P	

محل امضای مربی دوره

کد دوره: ۸۶۵/۱		عنوان دوره آموزشی: آشنایی با سواد اطلاعاتی پیشرفته ، گروه علوم پزشکی نام و نام خانوادگی مربی دوره: جناب آقای دکتر یزدان منصوریان					
روش ارزیابی و امتیاز کسب شده			عنوان پست سازمانی	سازمان محل خدمت	نام و نام خانوادگی	ردیف	
توضیحات	امتیاز کسب شده	روش ارزیابی					
		شفاهی					کتبی
	۱۰۰	P		عضو هیئت علمی	فاطمه رضایی افخم	۱	
	۱۰۰	P		کارمند کتابخانه	بهروز حیدری	۲	
	۱۰۰	P		کتابدار	فرشته نوروزی روشناوند	۳	
	۱۰۰	P		کتابدار	معصومه رحمتی سردشت	۴	
	۱۰۰	P		کارمند	نادیا حاجی عزیزی	۵	
	۱۰۰	P		کارمند	پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران		

محل امضای مربی دوره